

דער יוד

צייטשריפט פיר אלע יודישע אינטערעסען

ערשיינט יעדע וואך

פערלאג: חברת "אחיאסופ"

Krakau, 17 August 1902.

פערטער יאהרנאנט

קראקוי, אב חרס"ב.

נומער 32

אינהאלט:

(א) תשעה באב.	גר צדק.	(ו) אלגעמיינע וועלט-נייעס.
(ב) אין בית המדרש, (געריכט).	ל. יפה.	(ז) תשעה באב (בילדער).
(ג) מרדכי בן מתתיהו אנטאקאלסקי.	בעל-מחשבות.	(ח) מסות און מסעי (ערצהלונג).
(ד) יודישע שטעט און שטעטליך.	די ביהן.	(ט) יודישע געשטאלטען אין דער וועלטליטעראטור. י. ל. ברוכובין.
(ה) די יודישע וועלט.		(י) א פאר פאלק (פאלעסאן).

שלום אש.
ד. פרישמאן.
י. ל. ברוכובין.
יכנה"ו

דער אבאנענט פון דעם "יוד" צווייטע ביליגע אויסגאבע, האט אויך דאס רעכט, אזוי ווי דער אבאנענט פון דער גרויסער אויסגאבע, צו אבאנירען דעם מאנאטליכען זשורנאל "די יודישע פאמיליע" פיר 1 רובעל יאהר (מיט פארטא 1.50).

דער פרייז פון דעם "יוד" צווייטע ביליגע אויסגאבע אויף א האלב יאהר פון 1 יולי אן ביז ענדע יאהר איז נישט מעהר ווי 1 רובעל. (מיט דעם זשורנאל "די יודישע פאמיליע" פון אנפאנג יאהר אן 2.50 ר)

!! פראסקטען ווערען אויף פערלאנג געשיקט אומקום !!

פראבע-נומערן זענען צו בעקומען צו זעהען ביי אלע אונזערע אנענטען אין יעדער שטאָט און אין פיעלע יודישע בוכ-האנדלונגען.

צוזאמען מיט דיזער נומער איז ארויס די דריטע נומער פון דער "יוד"

צווייטע ביליגע אויסגאבע

וועלכע ענטהאלט פאלגענדעס:

ליטאָוואַרטיקל: דער נאציאנאל-פאנדי. ישראלי. — פאליטישע ידיעות (ווייטען און בעגעגענישען, דער דייטשער קייזער ווילהעלם. קעניג עדוארד, לארד קיטשינער, קריגער, דער געוועזענער פרעזידענט אין טראנסוואל, נייע ענגלישע מיניסטערען. די רעגירונג אין פראנקרייך, ארמענישער קאנגרעס). — קארעספאנדענציעס (פעטערבורג, ווארשא). — הינזעען. — די יודישע וועלט (געזעצן און משפטים, יודישע קהלות, בילדונג, ציוניסטישע נייעס). — אלגעמיינע וועלט-נייעס. — הויז-ווירטשאפט. — איבער דער גרויסער וועלט. — א פאר פאלק (פאלעסאן, יכנה"ו).

דער פרייז פון דעם "יוד" צווייטע אויסגאבע

2 רובעל א יאהר.

דער יוד

צייטשריפט

פֿיר אלע יודישע אינטערעסען.

ערשיינט יעדע וואך.

פערלאג: חברת "אחיאסף".

דער פרייז פֿיר רוסלאנד:

גאנץ יאהרליך — 5. רובל.
האלב יאהרליך — 3.
פֿערטעל יאהרליך 1.50

מען קען אויך אויסצאהלען אין
3 ראטען:

ביים אבאנירען — 2 רובל
דען 1טען אפריל — 2
דע 1טען אויגוסט — 1

איינצעלע נומערן 15 קאפ.—
30 העללער.

ענדערן די אדרעס קאסט 20 קאפ

די אדרעס פֿיר רוסלאנד:

Издательство
„Ахиаסף“, Варшава.

אבאנאמענטס פרייז יאהרליך:

אסטרייך-אונגארן — 12 קראנען
האלב יאהרליך — 6.
פֿירטעל יאהרליך — 3.
דייטשלאנד — 10 מארק.
ארץ ישראל — 12 קראנען.
אנדערע לענדער — 15.
אמעריקא. ענגלאנד — 10 שילינג

פרייז פון מודעות (אנצייגען):

פֿיר יעדער קליינע שורה פעמיט
20 העללער, 25 פֿפעניג, 10 קאפ.

די אדרעס פֿיר עסטרייך-אונגארן
און אנדערע לענדער:

Administration Der Jude,
Krakau, Gertrudy 16.

Krakau, 7 August 1902.

נומער 32

קראקא, אב תרס"ב.

תשעה באב.

„פֿעהרליך די וועלט. מיט קלאגען,
דו פֿינסטער גלות-ליעד“
(היינע).

אין קאלאשען, אדער אין זאקען, אויף נידריגע ביינקליך אייגענע
וויקעלט אין די טליתים, — אזוי ויצען מיר און זאגען מיט א אומעטיגען
נגון קינות. מיר קלאגען דעם אייביגען קלאג, מיר זינגען דאס פֿינסטערע
גלות-ליעד. מיט יקנילת איכה הויבט זיך עס אן; מיט „אלי ציון ועריה“
ענדיגט עס זיך. הארטע שטיינערנע פֿינקער ווערען ווייך און בעניקען
זיך מיט טרעהרען; קליינע קינדערליך, יונגע נשמה'ליך, וואס האבען
נאך נישט קיין רעכט געפֿיהל פֿאר דעם אייביגען טרויער, קוקען מיט
דערשטאקענע אויגליך אויף זייערע שטרענגע טאטעס, וועלכע ווישען די
טראפפעס מיט די ברענעס פֿון טלית, און עס האפט זיי אן א טיעפֿער
אומעט. דער געלער אבשלאג פֿון די ליכט, דער שווערער גערוך פֿון
היי, דער אומעטיגער קול פֿון חזן, די אייגענע וויינענע רוקענס און דאס
שטילע געוויין פֿון דער ווייבערשער שול מיט זיך צוזאמען אין איי-
נעם, מאכט די לופט שווער ווי בליי און טרייבט ארויף א וויינענדיגע
מרה-שהורה.

אבער דאס פֿינסטערע גלות-ליעד בלייבט צווישען די פֿיער וועגן
פֿון בית-המדרש, עס פֿעהרילכט נישט די וועלט מיט זיינע קלאגען, עס
פֿעהרילכט אפֿילו נישט די יודישע וועלט מעהר ווי איינעם אדער צוויי
טעג אין יאהר. אונזער קלאג אויף די מויערען, וואס זענען געשפאלטען
געווארען, אויף די ריינע שטעדט, וואס זענען פֿערוויסט געווארען,
האט ווי אלץ ביי אונז דעם אייגענעם בידנעם יודישען מזל: ער גע-
דויערט א מינוט, ער פֿעהרפאלט אויף א שעה און ווערט ווייטער פֿער-
שטיקט און פֿערטריבען פֿון הארצען.

עס איז נישט דער קלאג פֿון נעכטיגע גבורים, וואס זענען היינט צו
שקלאפען געווארען; דאס איז דאס קרעכצען פֿון א סקלאפיש פֿאלק,
וואס דערמאנט זיך דורכ'ן חלום די אמאליגע פֿרייער צייטען. דאס
וויינט די אלטקייט אויף די אמאליגע יונגע, און א האפנונג נאך אמאל
אויפֿגעפֿרישט צו ווערען; דאס וויינט דער קאליקע אויף זיין פֿערלארען

צו אונזערע געהערטע אבאנענטען!

מיר ערלויבען אונז צו דערמאנען אונזערע געהערטע אבאנענטען
וועלכע האבען איינגעצאהלט נאך די ערשטע 2 ראטען — 4 רובל, אז

מיט דער נומער 30

האט זיך געענדיגט זייער אבאנעמענט, און מיר בעטען גלייך אריינצושיקען

די דריטע ראטע — 1 רובל

כדי מיר זאלען קענען, און אויפֿהאלט, ווייטער שיקען די בלעטער כסדר.
אויך די וועלכע זענען אבאנירט אויף דעם יוד' צוזאמען מיט
דעם זשורנאל „די יודישע פאמיליע“ און האבען נאך פֿיר דעם זשורנאל
נישט איינגעצאהלט די נאנצע 1.50 ר, מיט פארטא, בעטען מיר גלייך
צוצושיקען דאס איבריגע; מיט דעם זעכסטען העפט האט זיך געענדיגט
זייער אבאנאמענט.

דען 1-טען יורי, מיט דער נומער 26, האט זיך געענדיגט דאס אבא-
נעמענט פֿיר די אבאנענטען וועלכע האבען אויסגעשריעבען דעם יוד'
פֿון 1 יאנאר אויף א האלב יאהר און אויך פֿיר די וועלכע האבען איי-
נגעצאהלט די ערשטע ראטע — 2 רובל פֿאר דער צייט פֿון 1 אפריל ביז
ענדע יאהר און מיר בעטען באלד אריינצושיקען דעם רעשט געלד.

אונזערע פאראיאהריגע אבאנענטען אויף דער

„וועלטגעשיכטע“

זענען מיר מודיע אז

דער דריטער און פֿיערטער באנד

זענען שוין פֿערטיג פֿון דרוק, און אין קורצען וועלען מיר זיי פֿונ-
דערשיקען אלע אבאנענטען

און מיר בעטען די יעניגע וועלכע האבען אריינגעשיקט אויף
דער „וועלטגעשיכטע“ נור 1 רובל, פֿיר וועלכע זיי האבען געקריגען
די ערשטע 2 בענדער, זיי זאלען גיטעסט צושיקען דאס איבריגע
פֿיר פארטא, 50 ק"פ.

די ארמיניסטראציאן דער יוד.

פֿערשערען הלילה די שמחות פֿון די אַרומיגע פֿעלקער. שוין פֿון אונז זענען זיידעס האַבען מיר בירושא, אַז וואָס וועניגער מען רעדט ווענען אונז, איז אַלץ גלייכער. ווי אַ כלה-מירל איינגעטונקט אין צניעות, הייסט מען אונז פֿערלעכען די יאָהרען אין שטילקייט און אין עניוּות, נישט בעסען און נישט פֿערלאַנגען, בעהאַלטען די שמערצען, וואָס רייסען די נערווען ווי מיט צוואַנגען, פֿערגראַבען דעם קאָפּ אין געלענער, לָמען קיינער זאל נישט הערען אונזער ביטער קרעכץ. אין דער פֿאַנטאַזיע פֿון אונזער נעפֿייניגט פֿאַלק לעבט דאָס בילד פֿון נחום איש נסִיו, וועלכען קיין צרה האָט נישט געקענט אויפֿוועקען פֿון זיין קאַלטבלוטניקייט. אַיִם און קראַנק, בעדעקט מיט וואַונדען, איינגעטונקט אין יסורים — אזוי איז ער אַבגעלעגען יאָהרען-לאַנג אין זיין פֿערפֿוילט שטיבעלע, וואָס האָט איטליכען טאָג געקענט איינפֿאַלען. קיין צרה האָט איהם נישט גענומען, און וואָס פֿאַר אַ ניי אומגליק עס פֿלעגט אויף איהם נישט קומען, פֿלעגט ער אַלץ האַבען אַ איינציג שפּרוכיל: גַם זוֹ-לִשְׁכָּה. רייכער איז ער פֿון דעם שפּרוכיל נישט געוואָרען, געוואַנדערט אויך נישט, אפשר נור אַ ביסל וועניגער אומגליקליך. און דאָס יודישע פֿאַלק, וואָס האָט זיך נישט געקענט אַבוואַנדערען אויף ר' נחום'ס קאַלטבלוטניקייט, האָט איהם גענומען פֿאַר זיך צום מוסטער. אַבער איין זאך האַבען די יודען פֿערגעסען, אַז דאָס, וואָס קען נאָך מאַכען אַ ביסל וועניגער אומגליקליך אַ איינצעלנעס מענשען, העלפֿט וועניג וואָס אַ גאַנץ פֿאַלק. און אומגליקליך איז דאָס פֿאַלק וואָס קומט אַב זיינע יאָהרען מיט'ן גם זוֹ-לִשְׁכָּה.

יעדער דור איז נישט נור פֿערגאַסוואָרליך פֿאַר זיך אליין, ער ברענגט אַרויס נייע דורות, וואָס וועלען לעבען אין אַנדערע אומשטענדען און אַ אַנדער בילדונגס-צייט. און ווער ווייס, אויב די נייע דורות וועלען נישט שעלטען די טאַטעס, וואָס האַבען נישט געהיילט די וואַונדען, וואָס

גליעד, אָהן אַ האַפֿנונג עס נאָך אַמאָל צו קריגענען. ער האָט שוין לאַנג פֿערגעסען זיין אַמאָליגע געשטאַלט, בשעת מיינליך פֿלעגען איהם בע-זינגען מיט די ווערטער: "בְּחֹר בְּאֵרִים", שען ווי אַ צעדערבוים, און ווען ער וואָלט אַנשטאַט זיין היינטיגער קולע געקראַגען זיינע אַמאָליגע פֿיס, וואָלט ער נישט געוואוסט וואָס אַנצוהייבען מיט איהם. —

פֿרענט זיי אַלעמען, וועלכע וויינען אויף די געשפּאַלטענע מויע-רען: וואָס ווילט איהר? און זיי וואָלטען נישט געוואוסט אייך וואָס צו ענטפֿערן. אמת, אַ סך פֿון זיי וואָלטען געענטפֿערט: מיר ווילען אַז ציון זאל אויפֿגעריכט ווערען, מיר וואַרטען און האַפֿען אויף קִשְׁיָה'ס צייטען, מיר בעסען ביי די הענד אונגעוואַשען, אַז ער זאל זיך אויף אונז דער-באַרעמען. אַבער מען פֿיהלט, אַז אין זייערע ווערטער קלינגט נישט אַרויס קיין אמת'ער רצון, אַז זייער ווילען איז ווייך און צוברעקעלט, אַז אין זייער ענטפֿער הערט זיך די רעד פֿון אַ נאַכטוואַנדלער, פֿון אַ פֿעל-הלומות, נישט דער ווילען פֿון אַ פֿאַלק.

אַבגעשוואַכט איז ביי אונז דער רצון, מיר האַבען אַפֿילו נישט דעם רצון אַרויסצוטראַגען אונזער קלאַג הינטער די פֿינסטערע וועג פֿון בית המדרש, און ווען עס בעווייזט זיך אַ יודישער פּאָעט, ווי היינריך היינע און רופֿט אויס: "פֿעהרליך די וועלט מיט קלאַגען, דו פֿינסטער גלוח-ליעד" — און ווען עס קומט דר. הערצל און צווייגט די גאַנצע וועלט אויסצוהערען די ביטערע טענות פֿון אַ אלט פֿאַלק, — קומען צו לויפֿען זייערע אייגענע ברידער מיט בלייכע פֿנימער און אויסגעשטרעקטע הענד און בעסען זיך: "שאַ! שאַ! שטילער!"

מיר זענען שוין אזוי געדריקט ביי זיך, אַז מיר האַבען פֿהר זיך צו מישען אין פֿערמער אויגען, מיט אונזער טרויריג געמיטה נישט צו

פערלעכען

א פאר פאלק.

(ענדע)

3.

ואלה תולדות הקווארמיראנט הוקן. דאָס איז די ביאָגראַפֿיע פֿון דעם אַלטען קוואַרמיראַנט.

ער איז... אַ שאַנדע צו זאָגען, ער איז... נאָר זאָלען זיי זיך שעמען, ער איז אַנאַלטער טאַטע, און דאָס יונגע ווייביל איז זיין יונגערע טאָכטער, לייקע, און ער, הער טאַטע רופֿט זיך ר' משה-וויסא.

חיים בעריל האָט ביי זיך אַפֿילו איין קינד אויך נישט, אלע פֿיער קינדער אין שוואַרץ יאָהרען, און ער, ר' משה וויסא, האָט פֿינף קינדער דוקא דאָ אין שטאָרט, פֿיער זיהן מיט אַ טאָכטער; ער האָט נאָך אַ טאָכ-טער אַנעלשערע, וואָהנט זי אין קיעוו.

ער איז עלטער פֿון חיים בערלען מיט עטליכע יאָר. איהם געהט שוין דאָס אַכט און זעכציגסטע יאָר. ער האָט געלעבט כמעט דאָס גאַנצע לעבען גאַנץ פֿיין; די ווייב זיינע, פערלע, איז געווען אַ מאָדנע פֿרוי, זי האָט זיך גערופֿען פערלע די גענוערקע. ווינטער האָט זי געהאַנדעלט מיט גענו און אַ גאַנץ יאָר מיט פֿעדערן. בְּמֵה שָׁנִים האָט זי געהאַלטען די פֿעדערן פֿון שְׁחִיטָה-עִפְרוֹת-שְׁטִיבִיל. געצאָהלט דערפֿאַר פֿון דריי ביז פֿיער הונדערט רובעל אַ יאָר, און געזעצט דאָרטען מיינליך פֿון זיך און גע-קליבען די פֿעדערן אין זעק. דאָס געשעפֿט איז געווען שוין צו איהר אליין כמעט, ער האָט זיך וועניג געמישט אין איהם. ער האָט פֿיעל יאָר אַ שטעלע אין אַ ברויער'ס פֿון בראַנפֿען. ביידע זענען זיי געווען אַמאָל קלוג און שען, און געהאַט קינדער געראָטען אין זיי, אלע קלוגע און שענע, זיי

האבען די קינדער געמאַכט מיט ליימען גלייך, חתונה געמאַכט פֿיין, מיט נדן, מיט זאָכען ווי די מאָדע איז, און האַבען זיך אויסגעפֿיהרט וויער וועל-טיל גאַנץ שען, חתונה געמאַכט אַפֿילו די מווינקעלע, לייקע, זענען זיי גע-בליבען "דיעזא-כאַבאַ". אמת, גוט אויסגעטרייסעלט זיך, נאָך לייקעס חתונה זענען זיי געבליבען בעל-חובות. נאָר פֿון דעסטוועגען האַבען זיי זיך געלעבט און נישט אַנגעקומען צו די קינדער, זאָלען זיי זיך געוואַנדערט. אַ קינד איז ווי אַ קאָץ, האָט ליעב אוועקשלעפֿען און בעהאַלטען, דו, טא-טע און מאַמע, גיב איהם ביז דאָס לעצטע, און ער זי אַ פֿייג אונטער אַ דעבעלע. אַ דאַנק גאָט, וואָס מען דאַרף נישט אַנקומען צו זיי. ערשט מיט אַמאָל, אַז ווער! פערלע איז געשטאַרבן.

נאָך מערה, ווי חיים בעריל האָט געוויינט נאָך זיין חנה פֿייגלען, דאָס משה וויסא געוויינט נאָך זיין פערלען, און ער האָט טאָק געהאַט וואָס צו וויינען מערה.

חיים בעריל איז געבליבען ביי זיין וואַרשטאַט, אין זיין דירה, ווי ער האָט פֿריהער פֿערדינט, קען ער איצט פֿערדינען. איהם איז נור נישט גוט וואָס ער איז איינער אליין. נישטאָ ווער זאל איהם אַבקאַכען וואַרימס, און ר' משה וויסא איז געבליבען אָהן פערלען ווי אַ צובראַכענע שף אין מיטען ים. די לעצטע יאָהרען האָט ער נאָר נישט פֿערדינט, נאָר זי אין זי, און וואָס זאל ער איצט טהון?

שוין דאָס פֿינפֿטע יאָר, נאָך איהר טוירט, אַז ער איז ווי אַ רשע אין ניהנים, געוואַרפֿען בָּהּ הַקֶּלַע, אַ טאָג דאָ אַ טאָג דאַרטען, און האָט נישט קיין מנוחה.

די קינדער זענען דוקא, נישקשה אין מַעמֶר. איינער האָלט אין אַפֿ-טעקארמקען מאַגאזין, דער צווייטער איז איין עקספּערטאָר אויף מאַסקווער באַהן, דער דריטער אַ סרסור און אַ שטיקל פֿלוגה קרביה אליין אויך, דער פֿערטער אַ פּריקאַשמשיק אין אַ גרויסען מאַנפאַקטור געשעפֿט, נעמט

דער עולם הערשט מרוערני איך
אין יאמערט און זיפצט אויף די קינות...

איך זאג ניט, איך ווייז ניט, איך קוק נור
מיט שטארק, מיט מרוקענע אויגען
ארום אויף די מענשען, וואס זיפצט
אין זאקען, אין זריגען, געבויעטען.

ווי מאט עס בעלייבט אלץ א שימער
וואס פאלט פון די אפטיע מנורות...
מען קלאגט אויף דער ערד, ווי דער מנהג
ווי קלאגט שוין געהנדלעכער דורות.

עס ווייגען אויף חורבות פון עבר,
פון גלדיק, וואס איז לאנג שוין פערלארען,
די קינדער פון פאלק, וואס אין גלות
איז אויף צו אהורבה געווארען.

ס'איז דונקעל... דער ארון הקדש
איז אפגעקעקט אהן אפרתת...
איך שווייג, נאר אין שוין צווישען עולם,
וואס זיפצט און וואס יאמערט אהן בחות.

קאן ויין, אז דער איינציגער פיהל איך
ווי שרעקליך עס ווייגען די לידען
פון פאלק וואס איז ווייט פון ויין היימאט,
ווי גרויס איז דער חורבן פון ביידען!.

ל. יפה.

האבען ניט פערריכט דאס שטיבל און זיי נאך געגעבען בירושה א
אלטע קריינק?

געהענדיג פארביי די יודישע שולען אין דעם טאג פון חשעה באב,
דערמאנען איך מיך אן די ווערטער פון דעם קעניג פריערדיק דעם גרוי-
סען, וועלכער האט מיט פערזאכטונג און פערוואנדערונג געקוקט אויף
זיינע יודען אין פרייסען, וואס קענען הונדערטער יאהרען וויינען אויפן
חורבן און זענען ניט בכח אפילו שטיין ארויפצולעגען אויף
די אמאליגע חורבות. אין דעם, ווי זיי קוקען אויף אונזערע קינות,
ליגט דער גאנצער חילוק צווישען א פאלק, וואס הלומט פון אמאליגע
צייטען און צווישען א נאציאן, וואס לעבט פאר א צוקונפט. צווישען א
פאלק, וואס האט א קלאג אבער ניט קיין רצון, און צווישען א נאציאן,
וואס פערעגסט אין די עלטערע יאהרען די אלטע היסטאריע, ווייל עס
בעשאפט א לעבענדיגע.

ניט אויף דעם אמאליגען חורבן זאלען מיר קלאגען, ניט אויף די
מויערען וואס זענען פאר צוויי טויזנט יאהר געשפאלען געווארען,
ניט אויף די גהנים אויף קדוש השם, נאר אויף דעם, וואס מיר, די
קלאגערס, זענען אזוי שוואך, ארים און צוברעקעלט, וואס מיר זענען
בעלי-חלומות אהן א שטיקל ווילען, א שוואך פאלק, וואס איז נור בכח
צו לעבען מיט דער טויטער געשיכטע און איז ניט אומשטאנד צו בע-
שאפען א לעבענדיגע. אט דער קלאג וואלט אפשר נאך צו עפס
פיהרען, וואלט אפשר פיהרען צו א לעבענדיגען ציוניזם.

גר - צדק.

אין בית-המדרש.

אין דונקעל פון קליינעם בית-המדרש
בעמערקט מען נור פינסטערע מינעס —

זשאלעוועסט איהם א נלעויל טיי? וואס? דאכט זיך, ווער עס נעהט אריין
טרינקט טיי.

— ניין! ער וואלט ניט געהאט קיין ויהן, בין איך מחויב האלמען
איהם, און אז ער האט אזוינע פיער שטיק, אלע אנגעשלאגען מיט געלד ווי
גוים, וויל איך איהם ניט האלמען אפילו איין טאג אויך ניט, איך וויל ניט,
זאל ער געהן צו וויי.

די בנינים האבען זיך צוגעפילעט און געמאכט איהם זעקס-וויבען
קערבליך און אפגעשיקט איהם קיין קיעוו, ביו באברויסק מיט דער באהן
און פון באברויסק מיט א דאמפפער צו דער עלטערע טאכטער, זאל וי אויך
וויסען, אז זי האט א טאטען אויף דער וועלט.

פאהרען האט זיך איהם זעהר ניט געוואלט, ער ווייס, אז אפילו די
טאכטער זאל איהם צוגעהמען פאר א גוטען גאסט, קאן ער אויך דארטען
ניט ויין, ער טאר ניט, נאר וואס קען ער זיך נעבן העלפען, אט איז ער
געפאהרען און געקומען צו דער טאכטער.

איז דארטען אויך דויעלכע זאך וואס דא, יענער איידעם האט איהם
דערוועהן, איז איהם געווארען פינסטער אין די אויגען, ער איז געווארען
מלא חמה און האט באלד אוועקגעשיקט א ברעף צו די קינדער, צו וויינע
טייערע שוואגערשעס, און געזעלט ווי די בלבים — און ער איז גערעכט.

נאר פון דעם שווערען איז ער דארט אפגעווען כמעט א יאהר, ביו
וואנען ער האט געהאפט "פראחאדנאיע" פון דער פאליציי, און האט טועם
טעם געווען קיעווער סיבירקע, ער איז געקומען צוריק צו די קינדער, נאך
א גליק, וואס ניט מיטן עטאפ.

שלום עליכם, אגאסט, וואס מאכט איהר, וואס הערט זיך אין קיעוו?

פינפציג רובעל א חדש געהאלט, און נכ"ט נאך אויף צוואנציג, און אפשר
מעהר, און דעם איידעם, דאס שווארץ יאהר האפט איהם אויך ניט, ער
איז א שטיקל ארוואקאט, א מאכער, ער שרייבט פראשעניעס, נאך וואס איז
די פעולה, אז קיינער וויל איהם ניט האלמען, אפילו א טאג אויך נישט.

און איהר דארפט נאך פרענען, צי איז ער אמאל הונגעריג, אודא יא,
ער קומט צום עלטערען ווהן דעם אפטהייקער, און איז אב א טאג,
זאגט מען איהם: געה צו חיים ארציקען דעם עקספעדיטאר, ער איז אריי-
כער, קומט ער צום עקספעדיטאר, שיקט מען איהם באלד אב צום פרא-
צענטניק, און א פראצענטניק קען האלמען איין אלטען טאטען? ער קארנט
זיך אליין דאס עסען, געהט ער אוועק צום יונגערען ווהן דעם פריקאשטישק,
טרייבט איהם באלד די שוור ארויס, וי זאגט: "אזוינע קינדער רייכע אונז
שלאגען מיט געלד, און ער קומט צום ארימען פריקאשטישק, געהט אייך
געוונטערהייט אריין" פערקלעמט איהם דאס הארץ און ער געהט אוועק.

ער וויל האטש ארויפגעהמען די אייניקליך אויף די הענר און קושען
זיי, לאזט מען איהם דאס אויך ניט, די יונגערע שוור איז א שלאנג.

די שוור, און וואס איז דער ווהן? און וואס זענען יענע ויהן?
אט אזוי טרייבט מען איהם אום אהין אהער, אהער אהין...
נאר עסען איז נאך ווי עס איז, אבער די סמאנציע, דאס שלאפען
איז נאך ערגער פון דעם עסען, ביי קיינעם איז נישט פאר איהם קיין ארט.
טאקי די יונגערע טאכטער האט איהם מעהר ליעב ווי אלע ויהן,
און ער האט איהר אויך ליעבער ווי אלעמען, איז א צרה דער — איידעם,
ווי ער קומט צו איהר, פאלט ער אהן אויף איהר מיט קילות: "דיין טאטע,
דיין טאטע, האט אזוינע ארבעה בנינים חורים, דברים אחרים און קומט צו
דער טאכטער, זיין פוס זאל דא ניט ויין, איך וויל ניט".

— אבער וואס פאר א הויז טהוט דיר מיין טאטע — זאגט לייקע
מיט טרעהרען — ער עסט דאס וואס בלייבט, און שלאפט אין קיך, די

פארמישע איבערזיכט

די גלחים פערלאנגען פרייהייט. — א קעניגין אויף א ווילע. — די נייע טארפען אין דייטשלאנד. — רעפארמען אין מאקעדאניען.

עס איז אמאל געווען א צייט, ווען דאס ווארט פרייהייט האט ארויפגעקומען א שרעק אויף די קאמאלישע גלחים. קיין זאך האבען זיי נישט געוויינט געהאט ווי פרייהייט, און היינט איז געקומען אויף זיי איין אנדער צייט. איצט, ווען די פראנצויזישע רעגירונג פערמאכט זייערע שולען, וואו די קינדער פלענען ערצויגען ווערען אין שנאה צו דער רעפובליק, און אין רעליגיעזען פאנאטיזם, איצט ווענען די גלחים די אונזערדיגע און זיי שרייען איצט אין איין קול: "פרייהייט, פרייהייט!" די שטרענגקייט, מיט וועלכער דער ערשטער מיניסטער קאמב פיהרט דורך דאס געזעץ ווענען די גלחים שולען, דאס ארויס גרויסע אונזערדיגע און גאנץ פראנקרייך. די רוהע, מיט וועלכער פראנקרייך האט זיך אויסגעצייכענט די לעצטע פאר יאהר, איז פערשוואונדען געווארען. גאנץ פראנקרייך האט זיך צוטהיילט אויף צוויי מהנות: איין טהייל, דער פיעל גרעסערער, האט פאר דעם מיניסטער, און דער אנדערער קלענערער טהייל גיסט אויס זיין ביוקייט אין געשרייען ווענען די רעגירונג און אין לארעמען אויף די גאסען. אין פאריז און אין אנדערע שטעט, וואו עס ווענען פערמאכט געווארען גלחים שולען, האט זיך צונויפגעקליבען דער המון און מען האט געשריען לכבוד פון די גלחים און זייערע גלחים אדער קליינטערישע שולען. עס ווענען אומעטום אבערהאלטען געווארען פאלקספערזאמלונגען, וואו מען האט געהאלטען שארפע העדען ווענען קאמב מיניסטערס. ביי די קליינטערס, אין וועלכע עס געפינען זיך די פערבאטענע שולען, שטעהען גרויסע מהנות מענשען, וואס ווענען גרייט בשום אופן נישט צו דערלאזען, אז די פאליציי

זאל אריינגעהן אין די קליינטערס און פערמאכען די שולען. אין פאריז ווענען אויך פארגעקומען געשלעגן צווישען דער פאליציי און דעם המון. פיעל מענשען ווענען ארעסטירט געווארען. גענען דעם המון, וואס האלט פאר די גלחים, טרעטען אפ ארויס סאציאליסטישע ארבייטער, און בעת דער גלחישער צד שרייט: "וואו איז אייער פרייהייט?" זייערען די סאציאליסטען די גלחים און זייערע חבירות. ביי ביידע צדדים געהט מען נישט אריבער פון זייערע צו קלעפ, און די פאליציי האט ארבייט איבערן קאפ. אין די געשלעגן אין פאריז איז דערשטאכען געווארען א גלח און א פאר מענשען ווענען דער'הינט געווארען.

אין די אונגארישע געמיינען א גרויסע טהייל די פרייען. דאס געהערט פון אמונה איז ביי זיי שטארקער, די גלחים ווענען ביי זיי טהייער און בעליבט, און מיט געשרייען געהען זיי ארום אין די גאסען און קלאנגען זיך אויף די רעגירונג, וואס נעמט צו פון זייערע קינדער די קריסטליכע אמונה. אייניגע אריסטאקראטישע דאמען ווענען אוועק אין פרעזידענטס פאלאץ און זיי האבען פערלאנגט אויפגענומען צו ווערען פון פרוי לובע. די פרעזידענט אבער האט זיי נישט אויפגענומען און האט געענטפערט, אז זיי האט נישט דאס רעכט זיך צו מישען אין די ענינים פון דער מלוכה. די בעלידייטע דאמען ווענען אוועק אין כעס און האבען געזאגט: "די קריסטליכע פרויען וועלען נישט דערלאזען, אז די אמונה זאל אזוי גע-שענדעט ווערען. כלום וועט רינען אין די גאסען."

און די לאגע איז באמת נישט קיין זיכערע. אין פיער שולען און קליינטערס זאנען זיך אב די ברידער און שוועסטער. צו פערלאזען זייערע ערשער. זיי זאנען, זאל מען זיי אוועקטרייבען מיט געוואלט, — אליין וועלען זיי נישט אוועקגעהן. אין פיעל קליינטערס האט מען פער-שלאסען די טויערען און מען לאזט די פאליציי נישט אריין, ביי אנדערע

4.

ווי ער איז געקומען צוריק, איז געווארען א פייערדיגע מחלוקת ביי די קינדער. דער זאגט, זאל ער זיין ביי דיר, און דער זאגט, ער זאל זיין ביי דיר. דער זאגט, זאל ער זיין ביי דיר און מיר וועלען דיר צאהלען פאר זיין קעסט און סטאנציע. זאגט דער, זאל ער זיין ביי אייך און איך וועל בעסער געבען צו סטייער וויפיל עס וועט אנקומען אויף א חלק. מען האט אבערמאכט אויף וואכענווייז, אכט טאג זאל ער זיין דא, און אכט טאג דא און אזוי כסדר. ביז וואנען עס וועט אנקומען צוריק צום עלטערן. דער טאטע איז מרוצה געווארען האטש אויף דעם, זאל רוכטען מען, אלץ איז דאך שטער ווי מען. איז ווידער נישט, די שניר ווילען נישט, דער אידעם וויל נישט. נאך ניין די ווילען אליין ווילען נישט, זיי קאנען נישט ליידען דעם טאטען. זיי האבען איהם נישט פיינט, און קענען איהם פארשט נישט ליידען. זיי זאנען, אז ער איז ערנער פון אלע אלטע, א מאדערנער קאפאריז, א שנעל, ער קאן נישט שטימען מיט מענשען, ער איז צופיעל פערצייטיג. ער האט אפולע חסרונות, ער רייכערט א לולקע און שטיקט לייטען מיטן רייד, ער שמעקט טאכט און הארקעט און דוסט, און קאן דיר אויסטריינקען פֿינף גלאז מדי מיט אמאל, ווער קען אויסרעכענען אלע חסרונות. יא, היינט וועט ער עס, מוז ער אנברעקלען, נו, טא ווער קען איהם דאס ליידען?

בקצור די ווילען האבען זיך גוט צוריסען צו ליעב איהם, און האבען אבערמאכט אז מען זאל איהם דינען ערניץ א סטאנציע און ער זאל זיך עסען דארטען אליין און זיי וועלען איהם צאהלען צו זיבעציג גראשען א וואך, אדער צו רובעל פֿופציג א חדש.

דער חשבון איז ריכטיג, פיער וואכען איז קנאפער ווי א חרש מיט צוויי טעג, און צוויי טעג איז צוויי צעהנערליך אראב.

פֿינף קאפיקעס א טאג דארף צאהלען יעדער בעוונדער.

5.

זייער אידעם דער אדוואקאטיל האט נישט געוואלט צושטעהען צו די שוואנערס: זיי ווענען זיין און ער וואס? ער האט געזאגט, אז ער וועט זיך בעסער משפטן מיט זיי, און זיי אנקלאגען, אז זיי ווילען נישט האלטען דעם אלטען טאטען; עס וועט זיי זיין פֿינסטער און ביטער, — און עס איז טאק א מצוה אנלערנען אזוינע זיין; נאר לייקע האט אנגעהויבען בעמען זיך, ער זאל נישט מאכען קיין לייטשע געלעכטער, און ער דער אלטער אליין האט אויך געבעטען נישט האבען צו טהון, — ער וועט מא-כען נאך ציגער, אט האט ער נישט אנגעקלאגט, און לייקע האט אויך צו געזאגט געבען די 70 גראשען א וואך.

אויך האט זי זיך מחייב געווען געהן מאנען די וואכער פארן טאטען אלע וואך.

אט האט ער פֿינף מאל זיבעציג גראשען א וואך אויף זיין הוצאה, און די עלטערע טאכטער וועט מסתמא אויך עפֿים שיקען פון קיעוו, על כן איז ווער גוט, אויף בעסערס האט ער זיך קיינמאל נישט גערעכט. דארף מען איצט זוכען א קוואטיר, דאס איז די ערשטע וואך.

ווער זאל אומגעהן זוכען? מסתמא לייקע. צוויי טעג האט זי געזוכט און נישט געפֿונען, ווער וויל האלטען אזא קוואטיראנט, און נאך כפרט פאר קליין געלד? אט איז זי אראב פון די הויכע גאסען און אנגעהויבען געהן אין די בלאטיגע גאסען, אין די ווייטע געווען איז זי אין יאמקע-גאס, אין טאמערשער גאס אויפֿן בלאטע, און האט געפֿונען חיים בעריל דעם שוסטערס דירה.

לייקע האט אנגעזאגט די ברידער: פֿארהאן א דירה פֿארן טאטען, אבער די דירה איז אין דער ערד, אין דער פֿינסטער, ביי א שוסטער א אלמ, אין עק אלטע יאמקע גאס.

טרייערען ביי דער ערצהלונג פון שוויצער, ווי מען האט אָבערהערט מיט 100 יאָהר צוריק דעם קעניג אויפ'ן עשאפֿאָט און וואָס עס האָט אויסגעליטען די דאמאליגע פֿראַנצויזישע קעניגין. דאָס קומען פֿון דער הערצאָגין אין פֿאַרזיג און נור געווען, פֿרי צו זעהן זיך מיט די אַלטע פֿריינד און פֿרי אויפֿצוועקען אַביסיל איהר אָבערשוואַכטע פֿאַרטיי. אייניגע צייטונגען לעגען פֿאַר, אַז מען זאָל איהר אויך פֿערוועהרען קומען אין פֿראַנקרײַך, אַזוי ווי דאָס איז שוין פֿריהער פֿערוועהרט געוואָרען איהר מאַן און אַנדערע פֿרינצען פֿון די פֿראַנצויזישע קעניגליכע פֿאַמיליעס. נאָר די פֿאַרטיי, וואָס וויל אומקעהרען צוריק די קעניגליכע הערשאַפֿט אין פֿראַנקרײַך, איז אַזוי אָבערשוואַכט געוואָרען, אַז די רעגירונג האָלט אין גאַנצען פֿאַר איבריג זיך צו רעכנען מיט דער הערצאָגין.

פֿון די פֿאַליטישע סכסוכים אין פֿראַנקרײַך וועלען מיר איבער- געהן צו וועניגער לערמענדיגע נייעס. אין דייטשלאַנד הויבט אָן אַלין שטאַרקער צו ווערען די האַפֿנונג, אַז די נייע טאַריפֿען אויף אויסלענדישע סחורות וועלען נישט קענען דורכגעפֿיהרט ווערען. די קאָמיסיע האָט אָנגענומען אַ סך העכערע אָבזאַהאלונגען אויף געטריידע, ווי די רעגירונג האָט פֿאַרגלענט אין איהר פֿראַיעקט. די רעגירונג זאָגט זיך אָב אָנצו- נעהמען די טאַריפֿען לויט דעם פֿערלאַנג פֿון דער קאָמיסיע, ווייל דורך דעם וועלען צו טייער ווערען די מקחים אויף ברויט, און דאָס וועט אַרויסרופֿען אַ גרויסע אונצופֿרידענהייט ביי די אַרבייטער. אַ חוץ דעם וועלען די פֿערעמדע מלוכות נישט וועלען מאַכען מיט דייטשלאַנד קיין האַנדעלסקאָנטראַקטען, ווען אויף ווערען סחורות וועלען זיין צו הויכע אָבזאַהאלונגען. דער פֿערטרעטער פֿון דער רעגירונג ה. פֿאַסאָדאָוסקי האָט איצט געזאָגט, אַז די רעגירונג אַליין הערט שוין אויף צו גלויבען אין די מעגליכקייט פֿון די נייע טאַריפֿען. נאָר דאָס האָט ער מסתמא נור גע-

קלויסטערס שטעהען טאָג און נאכט מחנות מענשען, פֿרי צו העלפֿען די נלחים אוי די מאַנשאַפֿטען נעמען די פֿאַליציי.

די מיניסטערען האַלטען אַפֿטע אסיפות, פֿרי זיך צו בעראַטען וואָס צו טהון ביי אַזאָ לאַגע. דאָס מיניסטעריום קריגט פֿון איין זייט פֿראַטעסטען און פֿון דער אַנדערער זייט דאָנקבריעף פֿאַר זיין אויפֿפֿיהרונג נעמען די פֿאַנאטישע נלחים. מען זאָגט, אַז דער פֿאַפֿסט אַלס דער קאַפּ פֿון אַלע קאָטויליקען, וועט זיך אַריינמישען אין דעם איצטיגען סכסוך צווישען דער רעגירונג און די נלחים. נאָר דעם מיניסטערס צד האַלט עס פֿאַר אונמעגליך, ווייל עס קען קיין שום ספֿק נישט זיין, אַז די פֿראַנ- צויזישע רעגירונג וועט אפילו נישט וועלען זיך אַריינלאָזען אין אַ וועלכען ס'איז שמועס מיט דעם פֿאַפֿסט וועגען די ענינים פֿון איהר אייגענער פֿאַליטיק.

ווי ווייט עס איז געווען נויטהייט פֿאַר די רעגירונג אָנצוהויבען אַ מלחמה מיט די שונאים פֿון דער רעפּובליק, קען מען אויך אַרויס- זעהן פֿון דעם וועניג וויכטיגען פֿאַל, וואָס איז איצט פֿאַרגעקומען אין פֿאַרזיג. די פֿרוי פֿון דעם הערצאָג פֿון אַרלעאן, וועלכער קומט אַרויס פֿון דער פֿריהערדיגער קעניגליכער פֿאַמיליע און וועלכער הערט נישט אויף אַרויסצושטעלען זיינע פרעטענזיאַנען אויף דעם פֿראַנצויזישען טראָן, איז איצט געקומען קיין פֿאַרזיג. די אַלטע אַריסטאָקראַטען מיט זייערע דאָמען האָבען איהר געמאַכט ווייטשען, און אויפֿ'ן גאָס האָט דער המון געשריען. עס זאָל לעבען די קעניגין! די הערצאָגין האָט זיך געפֿיהלט איבערגליקליך, און זי האָט די גאַנצע צייט פֿון איהר זיין אין פֿאַרזיג געשפּילט די ראָלע פֿון אַ אַמחיער מלכה. זי האָט בעזוכט דעם פֿאַלאַץ פֿון דעם אַלטען קעניג מיט דער קעניגין און זי האָט פֿערגאסען בלוטיגע

אירכה נאָנץ נומ פֿאַר איהם, טראַכטען זיך די ברידער, ער האָט לייעב אַזאָ דירה. וואָס דארף ער די זאָלען, די גרויסע גאַסען? אַזאָ דירה איז פֿאַר איהם אָנגעמאַסטען. ער וועט זיך ליגען דאָרטען, פֿאַרקען זיין סאַמאָואַריל און בורצען איבער דעם תהלים.

מען האָט דערצעהלט דעם טאַטען, איז ער געוואָרען טאַקי פֿרעה- ליכער, וואָס פֿאַר אַ דירה זי איז, איז אַלץ בעסער ווי זיין ביי די קינדער. נאָר גאָט ווייס, צי זי וועלען דימען צאָרלען דעם וואָכער.

און איינער פֿאַר דעם אַנדערען דאָבען אויסגעגאָסען די ביטערע הערצער.

ער האָט גענומען דעם שטעקל און אַוועק געהען די דירה אַליין. ער איז געגאַנגען און דאָס זיך נאָכגעפֿרענט, ווי געהט מען אַרין און אַהין, און ער איז געקומען צו זיין נייער דירה.

זיי האָבען געשמועסט וועגען די ווייבער און בעדונגען זיך מיט דער דירה: 25 רובעל אַ יאָהר מיט האַלץ, אַ חוץ וואַסער, וואַסער איז בשותפות. היצען, קאָכען וועלען זיי ביידע, זיי קאָנען ביידע אַביסיל די מלאכה.

חיים בעריל האָט שוין אויף איהם אויסגעקוקט די אויגען, און ווי נור ער איז אַריין און פֿרענט: דאָ וואָהנט ר' חיים בעריל דער שוסטער? דאָס באַלד חיים בעריל אַראָבערוואָרפֿען דעם שוואַרצען פֿאַרטוך, געהאַפֿט אָנגעהאָן די קאַפֿטע און געזאָגט: איך, איך, דאָ, דאָ, — און האָט גע- פֿרענט: דאָס ווייט איהר. דער קוואַרטיראַנט, וואָס אַ זינגע ווייביל האָט בעשטעלט געכמען פֿאַר איך?

— און אַ בעטיל? — פֿרענט משה זוסיא.

— איך, איך — זאָגט משה זוסיא.

— אַט, זעהט איהר צוויי בעטען, קלייבט אויס וואַסערע איהר ווילט.

זיי האָבען געעכען איינער דעם אַנדערען שלום עליכם. חיים בעריל האָט געהאַפֿט, געשטעלט אַ ביינקל פֿאַרן קוואַרטיר- ראַנט און האָט געבעטען ויצען, און משה זוסיא האָט אַרויסגענומען די טאַבאַקערקע מכבד זיין דעם בעל הבית מיט אַ שמעק טאַבאַק. חיים בעריל האָט איהם אָבערדאָנקט, ער האָט געזאָגט, אַז ביי איהם איז בעסערע טאַבאַק, פֿרישערע מיט טראַפֿענס, און האָט איהם מכבד געווען מיט זיינע טאַבאַק.

— איז זי געווען אַ ריינע? — פֿרענט משה זוסיא.

חיים בעריל האָט געוויזען דעם קוואַרטיראַנט די גאַנצע דירה, מיט דער קאַמער מיט די בעטען, און געזאָגט: אַט, דאָס איז אין גאַנצען פֿאַר

— און ווער איז דאָס די ווייביל, וואָס איז געווען דאָ, בעשטעלען פֿאַר אייך די דירה.

וועלכע שטעלען אונז פאר דעם גרייכישן פילאזאפן סאקראטעס און דעם יודישען פילאזאפן ברוך שפינאזא, און קענען זיך נישט זאגן און קוקען אויף די געשטאלטען פון די ביידע גרויסע פילאזאפן. ווער עס האט אמאל געוועהן א ווערק פון אנטאקאלסקי, דער וועט קיין מאל נישט פערנעסען דעם טיעפן איינדרוק, וואס עס האט אויף איהם געמאכט.

איטליך נייעס ווערן פון אנטאקאלסקי פלעגט מאכען א רושם אויף דאס געבילדעטע רוסישע פאלק. נאנצע פרושים פלעגט מען ווענען דעם שרייבער און די צייטונגען פלענען פול זיין ווענען דעם מיט ער-קלערונגען, מיינונגען און קריטיקען. דען אנטאקאלסקי איז געגאנגען אין דער בילדווער זיין אייגענעם וועג. ער האט נישט נאכגעמאכט די ווערק פון די פריערדיגע גרויסע, ער האט געשאפן ווערק פון אייגענעם גייסט. און זיין גייסט איז בעשטאנען פון צוויי טהיילען. פון רוסישען גייסט האט ער אויפגעווינען די לעבע צו שילדערען די מענטשן ריכטיג, נאך דער נאטור, און פון יודישען גייסט האט ער געקראנען דעם טיעפן בליק פאר מענשליכע ליידען און די ליידען האט ער אונז אפגאנגען געשילדערט אין יודישען גייסט, וואס נעמט אויף זיך אין גוטען די צרות און בויגט זיך פאר דעם רצון פון א העכערער קראפט. די בעסטע ווערק אנטאקאלסקי'ס שילדערען אונז צומאטערע, צוריסענע און ליידענדע נשמות. מיר זעהען אייוואן דעם שרעקליכע, וואס ליידט פון געוויסען נישט מיין דער ווי יענער אונגליקליכער, אויף וועלכען ער פלעגט אויסגיסען זיין גרימ-צארן. מיר זעהען דעם "שטן מקטרג", וואס ליידט פון דער פערזאנליכע וועלכע ער פיהלט צו די פערפיהרטע נישט מינער פון דעם עקעל פאר זיין אייגענער פינסטערער נשמה. שפינאזא דער גרויסער פילאזאף מיט שווינדוכט אין די לונגען, האט א בליק פון א מענטשן, וועלכער איז גובר די ליידען דורך דעם הויכען גייסט. דאס זעלבע זעהען מיר אויך

זאגט, פרי איינצושרעקען די פאמעשטיקעס, כדי זיי זאלען איינזאליגען אויף די טאריפען פון דער רעגירונג.

אין מאקעדאניען זענען שטענדיג אונרוהען. די קריסטליכע איינ-וואהנער הערען זיך נישט אויף צו קלאנגען אויף טערקיי, רוסלאנד און עסטרייך האבען צוזאמען פערלאנגט פון דער טערקישער רעגירונג, אז זיי זאל איינפיהרען אין מאקעדאניען א בעסערע און א געוויכערטערע ארדנונג. דער סולטאן האט ערפילט דעם פערלאנג פון די ביידע מלוכות, און פאר מאקעדאניען ווערען איצט ארויסגעגעבען געזעצען, וועלכע זאלען קענען מער צופרידען שטעלען די קריסטליכע איינוואהנער.

מדרכי בן מתתיהו אנטאקאלסקי

פון בעל מחשבות.

(ענדע).

אז מען געהט היינט אריין אין מוזעאום פון אלעקסאנדער דעם דרי-טען, אין דעם גרויסען שטאלצען מארמארגעס פאלאץ, זעהט מען שוין ביים איינגאנג א געוואלטיגע שטאטע פון בראנע, וואס שטעלט פאר דעם בעריהמטען יערמאק, דעם רוסישען העלדען, וועלכער האט איינגענומען א שטיק סיביר. "פאמאר דער גרויסער" אייוואן דער שרעקליכער "נעסטאר דער סופר", "אראסלאוו דער חכם" דימיטרי דאנסקאאי — דאס זענען אייניגע נעמען פון די ווערק, וואס אנטאקאלסקי האט גע-שאפן פארין רוסישען פאלק. און ווי הויך דאס רוסישע פאלק שעצט דאס, זעהט מען דערפון, דאס אין דעם זאל, וואו עס שטעהען אנטאקאלסקי'ס ווערק קומט נישט אריין א ווערק פון א צווייטען. — שטונ-דען לאנג שטעהען די קענער פאר אנטאקאלסקי'ס שטיינערנע ווערק.

האבען נישט צוזאפט, בעת די מאמע איז געשטארבען, און עטוואס עסען ווארן.

מיט ליידען איז ער געקומען. ליידען האט אלץ צושטעלט איהם, יעדע זאך אויף איהר ארט, און האט געגעבען חיים בערלען א דריי-רובערדיגע אויף דירה געלד, וואס זי האט היינט אויפגעמאכט ביי די ברידער. ביים אוועקגעהן האט זי געבעטען חיים בערלען, ער זאל אכטונג געבען אויף איהם. און זיי זאלען לעבען צווישען זיך גוט. און געזאגט דעם טאטען: נו טאטע א גוטע נאכט — און האט זיך ציגאסען מיט טרעהרען.

— א גוטע נאכט דיר אויך, מאכטערקע, — האט געזאגט דער טאטע און געוויינט ווי א קליין קינד, — זעה מאכטערקע, לעבע לאהינקע, קום אפט געוואהר ווערען.

— איך וועל קומען, טאטינקע, א גוטע נאכט! און זי האט נאך מער געוויינט.

אויף זיי קוקענדיג, האט זיך חיים בעריל אויך צוגאסען וויינענדיג.

6.

ליידען איז אוועק אהיים א פערקלאנגע, און דאס פאר פאלק זענען געבליבען אליין. ביז ערלף דעם וויינער האבען זיי זיך ביידע געפארקעט, דער ארום ווארשטאט, און דער ארום אויווען. משה וואס'ן האט זיך גע-וואלט מאכען זיין סאמאוואר, ער האט גע'הלש'ט א גלעזל טהיי: ער האט אבגעגעסען א טרוקענע וועטשערע, אנה האט ער געוואלט מכבד זיין דעם בן-זון מיט א גלאז טהיי אויך.

איז איהם דאס אבער נישט בעשערט. ס'איז געווען קארן קוילען, דער סאמאוואר האט געזאטען און געזאטען, אט פערזירט ער שוין און פארט נישט פערזאטען, איז געבליבען די האלב געזאטענע וואסער אויף מארגען.

— דאס איז מיין יונגערע טאכטער, די בעסטע ביי מיר.

— א טאכטער? צי משונע?

— וואס וואונדערט איהר זיך אזוי?

— אזא טאכטער, דאך א דוקסה.

— איהר וואלט זעהען מיין קינדער — מאנארבעס.

— און זיי וואהנען די?

— די, דא.

— מא וואס וואהנט איהר נישט ביי זיי?

— אי מיין פריינד, עס איז פארהאן אפולע וואס צו רעדען, מיר וועלען נאך רעדען, אי פארהאן קינדער און רייכע און נישט וואו אב-עסען אמאל און וואו צולענען דעם קאפ א נאכט. און אייערע קינדער וואו?

— מיין קינדער אין שווארץ יאהרען, אין אמעריקא, אין אפריקא.

עה, ווען איך וואלט דא געהאט ביי זיך א קינד.

דאס פאר פאלק האבען נאך גערעדט אביסל און זיך געגעבען די הענד, צו זעהן זיך וויעדער אין גיכען.

— ווען קומט איהר מיט אלעמען? — פרעגט חיים בעריל זיין

בן-זון.

— מסתמא מארגען.

— איהר קענט היינט אויך קומען געכטיגען, אז איהר האט נישט

וואו?

ווער גוט, זעהט גוט, איך וועל קומען. — און טאקי אין יענעם אווענד איז ער געקומען מיט אלעמען, ער האט געבראכט אויף א מארק-פיהריל די נאנצע זאכען וויינע, צוויי קישעליך א קליינעם סאמאוואריל, א טשייניק מיט א בלעכענער נאז, א פעקילע טהיי, צוקער, א פאר גלעזער אביסל קופער, צוויי פענדעליך, דעם טלית וחפליין, אביסל ספרים, א קעסטילע מיט א שלעסיל, און נאך אביסל כלי-בית, וואס די קינדער

א נאטאקאליסטישע לעבען, איז געווען פול פון ביטערניש און פיין. אין די בעסטע צייטען האבען איהם פערפאלגט די אנטיסעמיטען פאר זיין אבשטאמונג. איהם אליין אבער האט פארט געצויגען צום רוסישען פאלק און דער טיפער ציבונד צו זיי איז געוואקסען אין איהם מיט יעדען יאָהר אלץ מעהר. אין ווישען לעבען האט ער פאר זיך קיין אַרט נישט געפונען, דאָס וואָס ער האָט געקראָנען אַזאַ נאָמען אויף דער גרויסער וועלט, האָט ער צו פֿערדאַנקען אַ פֿאַלק, וואָס האָט איהם פֿאַרט בע-טראַכט ווי אַ פֿרעמדען, און דאָס יודישע פֿאַלק, וואָס האָט מיט בלינדע אויגען געקוקט אויף זיינע גרויסע ווערק. איז איהם פֿאַרט געבליעבען איינגעבאַקען אין האַרצען. אין די צייטען פֿון די פֿאַנאָמאָען האָט ער זיינע רוסישע פֿרײַנד, צווישען וועלכע עס האָט זיך אויך איינגעפֿונדען דער בעריהמטער טורגעניעוו, בעוואָרפֿען מיט בריעף און מיט בקשות זיך איינ-צושטעלען פֿאַר זיינע אונגליקליכע ברידער. די בקשות האָבען וועניג וואָס גענוצט, ווי האָט דאָס נישט אָנגעריהרט, און אַנטאָקאָליסטי האָט נישט איינמאַל ביטער געפֿיהלט ווי פֿערפֿרעמדט ער איז געוואָרען פֿון זיי-נע געשעצטע פֿרײַנד. פֿרעמד ביי זיי, פֿרעמד ביי זיך; דער געדאַנקען האָט נישט איינמאַל פֿערסמ'ט די בעסטע מינוטען פֿון זיין לעבען. אין יאָהר 1893 שרייבט ער: אין דער צייט בשעת איך האָב געאַרבעט פֿאַר די רוסישע קונסט, געגאַסען אין בראַנזע דעם יערמאַק, געשניצט אין מאַרמאַר דעם יענסטאַר, זענען געקומען די נערען אויף דונערען (פֿאַגיאָמען) און אַנשטאַט צו קריגען אַ טרייסט, האָבען נאָך מיינע פֿרײַנד געלאַכט און געשפּעט, און די דונערען האָבען אויך מ'ך נישט פֿערשווינט, איך האָב אויפֿגעהערט צו לייענען צייטונגען, צו בעזוכען גע-זעלשאַפֿטען, און איך בין געוועסען איינזאַם אין מיין אַרבייטס צימער. אַ-בער דאָרט איז מיין שמערץ נישט געוואָרען לייכטער. איך האָב געפֿיהלט,

אין זיינע ווערק: דער לעצטער זיפֿין, "ניט פֿון דער וועלט" פֿרעהליכע מענשען, רויחגע וועלכע-צופֿיעדענע האָט ער קיין מאל נישט געשילדערט. די פֿרײַען, וואָס ער האָט אונז געוויזען, האָבען נישט געשמראַהלט פֿון מענשליכער שענקייט, זייערע שמאַלע שולטערען האָט געדריקט די לאַסט פֿון שמערצען פֿאַר אַנדערע (ניט פֿון דער וועלט); אויך די קינדער וואָס זענען אַרויס פֿון אונטער זיין האַמער, דערזעהלען אונז פֿון אַ אַב-געזענענען זיך מיט דער וועלט, פֿון אַ פֿריהען טויט.

דאָס וואָס אַנטאָקאָליסטי האָט מיט אַזאַ נאַטור געטרייהייט געשאַפֿען די געשטאַלטען פֿון זיין פֿאַנטאַזיע, האָט ער צו פֿערדאַנקען דעם איינפֿלוס פֿון דער רוסישער קונסט. נישט אומויסע איז ער אַ חבֿר פֿון מאלער ריעפֿין, אַ תלמיד פֿון קריטיקער סטאַסאָוו, אַ גוטער פֿרײַנד פֿון קראַמסקאָי, וואָס האָט געהאַט אַזאַ געוואָלטונגען איינפֿלוס אויף די רוסישע קונסט. דאָס אַבער, וואָס ער האָט דאָס מענשליכע ליידען אויסגעדריקט נישט אין פֿאַרם פֿון אייגענעלע צופֿעליגע געשעהענישען, ווי אין ליידען, וואָס קור-מען אַרויס פֿון מלחמות, פֿון דער פֿאַבריק, פֿון אַרימקייט און קראַנקהייט, נאר אַזוי ווי דאָס ליידען דריקט זיך אונז אייביג, נישט קוקענדיג אויף די צייט און די דרויסענדיגע סבות אַרום — דערין ערקענען מיר דעם יודי-שען גייסט ביי אַנטאָקאָליסטי. — עס ליגט נישט אין גייסט פֿון רוסישען פֿאַלק צו שילדערען מענשען ווי העלדען. כדי צו זעהען אין אייגענעלע מענשען אַ גרויסע קראַפט, וואָס קען האָבען אַ געוואָלטונגען ווירקונג אויף דאָס מענשליכע לעבען, דערצו מוז מען האָבען אַ גאָדער גייסט ווי דעם רוסישען. אַנטאָקאָליסטי, וואָס איז אויפֿגעוואַקסען אין אַ פֿאַלק, וואָס שטאַלצירט מיט זיינע אייביגע גרויסע מענשען אָנהויבענדיג פֿון משה רבינו און ענדיגענדיג מיט די תנאים און אמוראים האָט געזעהען דעם העלדען אין מענשען, און אַזוי האָט ער געשילדערט.

דאָס פֿאַר פֿאַלק טרינקט טהיי, און ביידען איז אַזוי זיס אין מחיהדיג. אַזוי זענען אַזעלכע עטליכע וואַכען, דאָס פֿאַר פֿאַלק לעבט בשלום. עס טרעפט אַמאַל, אַז מען צוקריגט זיך אַביסיל, בעת זיי שטעהען ביידע ביין אויגען און קאָכען אַ קרופֿניק. דער שרייט אויף דעם אַז ער שטערט איהם, און דער צוריק אויף דעם דאָסעלבע. עפֿטער ווערט צווישען זיי אַ קריג פֿרייטאָג, בעת פֿעריקען דעם טשאַלענט, בעת שאָבען די קאַרטאָ-פעל און די פלאַטקעס, אַבער דערפֿאַר ווערט אַ שלום בעת דער שבת ווערט פֿאַרטיג. און איבערהויפּט איז גרויס דער שלום שבת נאָך וועטשערע און אין דער פֿריה ביי ציקאריע.

ווי דאָרפֿען האָבען ביידע איין בן זוג דעם צווייטען, דער אָהן דעם קען נישט אויסקומען, פונקט ווי אמתע מאן און ווייב.

לייזע קומט אַפֿט געוואָהר ווערען צום מאַטען, וי קלייכט אויף דעם וואַכער און בריינגט איהם דאָס געלד, אי שפּיז אַביסיל; נאָר פֿון די אַנדערע קינדער איז די גאַנצע צייט נאָך איינער נישט אַריין געוואָהר ווערען צום אַלטען מאַטען.

און אַז לייזע מאַנט דעם וואַכער ווערען זיי אין כעס אויפֿן מאַטען, וואָס ער לעבט אַזוי לאַנג.

נאָר זיי אויף צו להכעיס לעבט ער זיך מיט זיין בן-זוג.

יבנה"ו.

און דאָס פֿאַר פֿאַלק האָט זיך געלענט שלאָפֿען די ערשטע נאַכט אָהן גאלדערנע יויד.

חיים בעריל האָט אויך געוואָלט היינט אַ גלעזיל טהיי, ער האָט אויך געגעסען אַ טרוקענע וועטשערע, נאָר ברויט מיט הערינג, האָט איהם געברענגט אין האַרצען, נאָר אַ כפֿרה, אַ דאַנק נאָט פֿאַרן בן-זוג, פֿאַרט פֿרעהליכער.

די מיהר פֿערשפּאַרט, שאַ! דאָס פֿאַר פֿאַלק שלאָפֿט.

איין בן-זוג אין איין בעט, דער צווייטער בן זוג אין צווייטען בעט. דער נישט אַ הוסט, דער ענטפֿערט, דער: אי, רבונז של עולם! און דער: אי, רבונז של עולם!

אך! וואָס פֿאַר אַ גלייכע פֿאַר, וואָס פֿאַר מוֹז ווּנים ער איז בבֿיבֿול. האָט אַ שרכן אויסגעפֿיהרט אַמאַל אַז מ'ן טרוך?

און פֿאַר טאָג, אין דער לעצטער אַשמוּרה, בשעה שאַשה מספֿרת עס בַּעלה, ווען אַ פֿרוי רעדט מיט'ן מאַן, זענען זיי געלעגען אין די בעטען און געטמועסט. זיי האָבען גערעדט ווענען זייערע ווייבער די צדקניות, די גוטע, און ווענען די קינדער.

זיי האָבען דערזעהלט דער דעם און דער דעם אַלץ, פֿון אַלף ביז תי, זיי האָבען דערזעהלט און געהוסט, געהוסט און דערזעהלט.

זעכס אַ זייגער האָט זיך דאָס פֿאַר פֿאַלק אַנגעהוּרן, משה ווסיא האָט זיך געוואָלט געהמען וויעדער צום סאַמאָוואַר מאַכען מיט שפענדליך, דאָס איהם חיים בעריל אַזעלכעפֿיהרט דאווענען ותיקין אין זיין בית-המדרש.

נאָך ותיקין האָט זיך חיים בעריל געזעצט ביי דער אַרבייט און משה ווסיא האָט זיך גענומען צום סאַמאָוואַר. ער האָט אויסגעקליבען אַלע קיילען פֿון די אַש, אויסגעפֿאַרקעט פֿון אויווען, — און פֿאַרטיג דער סאַ-מאָוואַר.

יודישע שמערט און שמעדטליך.

די פארינע וואך האב איך אייך דערמאנט אן "שוב שפרופאים לביהנים", נאך געמיינט האב איך פראסטע רופאים, און נישט אזוי ווייט דערפאר וואס זיי היילען קראנקע און ווייסען קריינק, נאך איבערן: עיקר שבחתי" - ווייל זיי נאָהלען, האָטש איך האָב עס נישט דערמאנט, יודי-שע בערר, און ווערען אויף אזא אויפן שותפים אין די פֿינף לאוין, וואָס דער בעלי-עברהניק איז עובר...

און קיין איינציגער "נאָל-ישראלניק" וועט זיך נישט פֿארן אין יום הדין דערמיט, וואָס ער איז מצער די בעלי-עברהניקעס מיט ברודיגע שטיבער, אומריינע האַנטיכער, שטינקענדיגען זיף און נישט גוט גע-שאַרפטע מעסער; און מען וועט אויף איהם נישט מלמדיכות זיין דער-פֿאַר, וואָס ער שניידט די בערד מיט די "וואַנסערליך" מיט דער הויט צוואַמען - וואָרום דערמיט טהוט ער נאָך ערנער: דורך איהם קומט דער בעל-עברה - אויב ער אַנטלויפט נישט צו אַ ראַזערער אַ נוי, - אַב אויף דער וועלט, און דאַרפֿען דאַרף ער אַבקומען אויף יענע וועלט! סײַ ווי סײַ קיין דאָקטוירים האָב איך דערמיט נישט געמיינט...

אמת, טהייל דאָקטוירים זענען נישט בעסער פֿאַר די רופאים, זיי זענען אָבער גרעסער... וואָס גרעסער דער בויס, גרעסער איז זיין שאַטען; וואָס גרעסער דער מענטש, גרעסער איז דער יצר הרע. עס איז דאָכט זיך, נור אַ נמרא, עס איז אָבער פֿאַרט איין אמת. אַ דאָקטאָר קריגט צוואַמען מיטן דיפּלאָם אַ גרעסערען זכות אויף עולם הזה. ער מוז האָבען אַ שענע דירה, ער קען נישט געהען אויפֿן "הייבוידיעס" אין טהעאָטער, ער קען נישט פֿאַהרען אויף דער באַהן אין דער דריטער קלאַס, צי מיטן טראַמוויי פֿאַר 5 קאָפּיקעס... ער מוז דעריבער פֿער-שרייבען, נאָך איידער ער ווייסט די קריינק, ער מוז בעווייזען קינצען און פֿערשרייבען די היץ, האָטש זי איז אמאָל אַ רפואה - ער מוז... און "אונס רחמנא פֿשריה!"

און דעריבער טאָק האַלטען אַ סך רביים מיט דאָקטוירים. דער פֿראַגער צדיק, למשל, ווייסט נישט מער ווי נור קרוישע! צי ער איז "בגלופין", צי מיט אַ טרוקענעם האַלז, צי עס איז ישוואל בעצה אַ מענטש מיט אַ קראַנקען פֿוס, צי מיט אַ מאַנען, צי מיט אַ קאָפּ, איין דאָקטאָר איז פֿאַרהאָן: קרוישע...

קרוישע איז אפילו נישט מורע אברהם, יצחק ויעקב, אָבער פֿון די חסידים-אמות-העולם איז ער; יודישע קריינקע האָט ער ליעב ווי דאָס לעבען... ער איז זי שטאַרק מקרב!

אנדערע - דער גראַדיסקער, דער אַפּטער, דער אַטוואַצקער וכו' וכו' - מי מנה עפר יעקב? - שיקען שוין צו יודישע דאָקטוירים, אָדער שיקען בכלל נישט!

וואָרום נישט אַלע שיקען - נישט אַלע האַלטען פֿון דאָקטוירים! די דאָקטוירים האָבען טהייל מורא - ווילען צו פֿיעל וויסען, גראַבלען צו פֿיעל אינעוועניג!

איך וועל אייך דערצעהלען אַ מעשה שְׁהִיָּה - מיינער אַ בעקאַנ-טער יוד געוועזען.

און אַ יוד אַ מוצלח; נישט קיין עושר, נאָר אַ בעל פרנסה. אַ גרויסער בעל-בטחון דערצו.

און ער האָט שען געלעבט, יודישליך געלעבט. ווי געזאָגט - מיט בטחון... דאָס הייסט: מיט קיין עין הרע, אַ ווייב, מיט קיין עין הרע, קינדערליך, מיט קינדס-קינדערליך!

אַז איך טהו עפּים נישט ווי עס דאַרף זיין, איך האָב געוועהען, דאָס מיינ נשמה גלייכט צו יענעם אונגליקליכען "בדחן", וואָס קריגט אויף אַ חתונה אַ שלעכטע בשורה און מוז פֿון דעסמווענען זינגען און זאָגען און מונ-טערען דעם עולם צום טאָנין. דאָמאלס האָב איך געשריבען בריעף צו מיינע בעקאַנטע, איך האָב זיך געבעטען, זיי זאָלען עפּים טהון פֿאַר די געפֿיניגטע, וועקען געפֿיהלען אין שטיינערנע הערצער, אָבער עס האָט נישט געהאַלפֿען.

די קירצע ווערטער ווייזען ווי פֿיעל אַנטאָקאָלסקי האָט געליטען פֿאַר זיין יודישקייט, ווי נאָהענט ער האָט זיך גענומען ביין האַר-צען יודישע צרות. און האָטש ער שרייבט אין דעם אייגענעם בריעף: "דער ערשטער וועלכער האָט מיך געהאַלפֿען איז געווען אַ רוס, מיינע פֿריינדע און גוטע בעקאַנטע אין דער אַקאָדעמיע - זענען רוסען, בעריהמט בין איך געוואָרען צוליב אַ רוסישע פֿרוי, און אויך מיין לע-בען האָב איך אַ רוסישער פֿרוי צו פֿערדאָנקען. צי האָב איך דען דאָ-מאלס געפֿיהלט, אַז איך בין אַ יוד? צי האָב איך דען געהאַט אַ אנדער ציעל, ווי צו אַרבייטען פֿאַר דאָס רוסישע פֿאַטערלאַנד?" - האָטש ער שרייבט די דאָזיגע ווערטער, פֿון דעסמווענען איז דאָ גענוג פֿאַקטען, וואָס רעדען אַ אנדער שפּראַכע.

די דונערען זענען נישט געבליבען אָהן אַ אייגנדרוק אויף אַנ-טאָקאָלסקין, אין די לעצטע יאָהרען איז ער געווען בעשעפֿטיגט מיט דעם אַמאָליגען ווערק די אַנוסים פֿון שפּאַניען. נאָך ביי אין זיינע לעצטע טעג האָט ער שטאַרק געאַרבעט אויף דאָס דאָזיגע ווערק, און ווען די קראַנקהייט וואָלט אונז אַנטאָקאָלסקין נישט צוגענומען, וואָלטען מיר אַי-בער אַ יאָהר צו דער קינפֿטיגער אויסשטעלונג געהאַט אַפּשער דאָס גרעס-טע לעבענסווערק פֿון גרויסען קינסטלער.

ווער ווייס, אַפּשער האָט דער גרויסער קינסטלער זיין לעבענסווערק נישט געקענט ענדיגען דערפֿאַר, ווייל דאָס פֿאַלק, פֿון וועלכען ער קומט אַרויס, איז נאָך נישט ווערט עס צו קריגען. מיר זענען אַ פֿאַלק, וואָס ווייס נאָך נישט ווי צו שעצען די קונסט, און אונזערע טאַלענטען מוזען מיט אַ געבראַכען געמיט אַרבייטען ביי פֿרעמדע. יאָהרען לאַנג מערקען ווי נישט ווי אונגאַטלירליך דאָס איז, און שפּעטער זענען זיי שוין אזוי פֿערפֿערעמט פֿון אונז, אַז זיי האָבען שוין נישט די קראַפט צוריקצוקומען.

די ביאָגראַפֿיע פֿון אַנטאָקאָלסקי, וואָס וועט נאָך אַמאָל געשרי-בען ווערען (*), וועט זיך לעזען ווי די ליידענסגעשיכטע פֿון אַ יודישען גרויסען טאַלענט, וואָס האָט נישט קיין נאַציאָנאַלען יסוד פֿאַר זיינע גייס-טיגע כוחות. די וואָס פֿאַלען אַרויף מיט אַ אָבערעיסענעם מויל אויף אַ-זעלכע קינסטלער ווי אַנטאָקאָלסקי דערפֿאַר, וואָס זיי אַרבייטען פֿאַר פֿרעמדע, זאָלען זיך דערמאָנען אַן די דינסטמיידיל, די הייהל און דעם היהנערשטייג און זאָלען בעזענפֿטיגען זייער נאַרישען גרימ-צאָרן. דער-פֿאַר וואָס אַנטאָקאָלסקי האָט געשענקט זיין טאַלענט דעם רוסישען פֿאַלק, האָט מען איהם געגעבען די מעגליכקייט צו שאַפֿען פֿריי און פֿראַנק, מיר האָבען איהם נור מיטגעגעבען די ליידען פֿון אַ יודישער נשמה, און געליטען האָט ער ווי יעדער גרויסער מענטש ביי יודען: וואָס האָט קרעפֿטען און טאַלענטען נאר קיין היימישען אָרט נישט וואו זיי אַנצורווענדען.

(*) די איינציגע ביאָגראַפֿיע פֿון מרדכי אַנטאָקאָלסקי, איז געשריבען גע-וואָרען אויף העברעאיש פֿון קינסטלער מגיר און איז אַרויס אַלס פֿרעמיע פֿאַר די אַבאַגענטען פֿון "הצפֿירה" אין יאָהר תרנ"ו. דאָס בוך איז אויפֿגעשריבען גע-וואָרען מיט גרויס ליכעשאַפט צו אַנטאָקאָלסקי און געהערט צו די געזעהלטע גוטע ביאָגראַפֿיען פֿון גרויסע מענטשען. די נאַציאָנאַלע ווייט פֿון אַנטאָקאָלסקים לעבען און ווערק איז דאָרט כמעט נישט כעהאָנדעלט געוואָרען. —

און אונזער יענקיל איז אהיים געפֿאָרען, האָט שוין קיין דאָקטאָר
נישט גערופֿען, און איז און אַ קורצע צייט אַרום פֿלוצלינג אַוועקגעפֿאָ-
לען, און, נישט פֿאַר אייך געדאַכט — געשטאַרבען...
— אין וואָס, מיינט איהר, וואָלט געווען, ווען ער ווייסט. אַז ער
האָט צוקער? ער וואָלט נאָך אפשר פֿריהער געשטאַרבען, פֿאַר שרעק!
אַזוי האָט מיר אַ חסיד פֿערטייטשט...

דער נערער צדיק איז אויך נישט קיין מאַמין אין דאָקטוירים...
דאָס איז שוין אין וואַרשוי געשעהן:
אויף דער קראַכמאלנע גאַס איז אַ חסידיש ווייביל געגאַנגען צו
קינד.

איך בין דערביי נישט געוועזען, נאָר אַזוי שרייבט מען.
און עס איז אַ ווייביל פֿון אַ רייך הויז און אַ שוואַך ווייביל,
און עס דאַרף זיין איין ערשטלינג... און נאָכט — היינטיגע שוואַכע
דורות, און אַ גאַרעש-ווייביל דערציט... מיידל-ווייז האָט זי נאָך אפשר,
צו לייעב דעם פֿיגור, גאַנצע עמער עסיג אויסגעטרונקען... און דאָס קליינע
חסידיל, צי די קליינע צנועה, האָט זיך נישט געוואָלט ריהרען פֿון אַרמ...
די באַבע האָט געוואָלט אַדאָקטאָר; דער דאָקטאָר האָט געזאָגט,
אַז עס קען זיין, מען וועט דאַרפֿען בענוצען די צוואַנג, דעם ווייבילס
יונגער מאַן האָט זיך דערשראָקען און — איז געלאָפֿען צום גערער צדיק...
— לאָ! האָט דער גערער צדיק געזאָגט — — —

עס איז אַפֿילו געווען אַ מערכה, וואָס איידער דער יונגער מאַן
איז אהיים געקומען, האָט דער דאָקטאָר זיינס געטהון און די יולדת
לעבט, און דאָס קינד לעבט — דאָך האָט מען מורא, אַז דאָס פֿאַר
פֿאַלק וועט שוין, חס ושלום, קיין גוט לעבען נישט האָבען...
דער אַטוואַצקער רבי לעבט פֿאַר אַ מעשה שוין 15 יאָהר אָהן
אַ ווייב...

דערפֿאַר טאָקי קורירען אַ סך גוטע יודען אליין!
דער יוד, זכרונו לברכה, איז, ווי די וועלט ווייסט, אַ גרויסע בריה
געווען, לאַ עליכם, צו אומריינע קעפֿליך, קינציג פֿלעגט ער די העהרליך
רייסען; געשיקט — נישט מיט'ן אויג צו דערוועהן! ס'רוב גוטע יודען,
פֿון בעל-שם ביזן ביכאווער, זענען גרויסע מבינים אויף עקרות... זכרונו
לברכה דער אישביצער, סוף ימיו — דער ראָדומינער — האָט געהאַט
זיין אייגענעם איין אַלט ספר פֿון רעצעפטען, אַפֿילו אויף דייטש, נאר גאָר
פֿון קרמזנים, און האָט געהיילט אָהן איין אויסנאָם אַלע קרייג ק...
דערפֿאַר איז, למשל, דער קאָריעניצער רבי, איין אמתער מומחה
פֿאַר מקשה לילדים!...

און מאַכען מאַכט ער גאָר פֿראַסט.
אַז עס קומט אַ דאָקטאָר, פֿערקאמטשעט ער די הענד, גלייך ער
דאַרף עמיצען פֿאַטשען, חאָפֿט אַ צוואַנג, ווי אַ קאוואַל, און לויפֿט צו
צו דער אָרימער יודענע ווי אַ גלזלן...

דער קאָריעניצער דאַרף נישט די אלע זאַכען; ער ריהרט זיך
אַפֿילו פֿון אַרמ נישט!
ער שיקט צו דער מקשה לילד דריי שמעק טאַביק פֿון זיין הייליג
פושקעלע; היי גוילס אַ שמעק טאַביק... ער הייסט די באַבע זאָל זיך
נאָך אַ דריי מאָל וואַשען די הענד און זאָגען דריי פֿסוקים אין גאַנצען!
נאָכ'ן ערשטען מאָל די הענד וואַשען: וואָס פֿתח יצא
מחפֿהו...

די קינדער געשיקט אין חדרים, די איידימים גענומען צו זיך אויף
קעסט און געשיקט אין די חדרים אַריין די אייניקליך.
עס איז אַ מְחִיָּה געווען צו קוקען, ווי אַלץ האָט געהאַנגען אויף
איין יוד: ווי איין יוד האָט מיט זיינע צעהען פינגער און שאַרפֿען שפיין-
ביי-שפיין קעפעלע געשפּייזט, קיין עין הרע, איין עולם! שבת ויום-
טוב — אַלע ביי איין טיש, סוכות — אין איין סוכה, — הושענא רבה
פֿלעגט מען אויסאַרבייטען אַ שען ביסיל מעהל אויף קרעפֿליך! אמת
יודישער נחת!

פֿלוצלינג איז דער יוד אַרויס פֿון קבֿ-הבריאה...
ער האָט דעם אַפֿעטיט פֿערלאָרען — מען האָט געמענט פֿאַר
איהם קרעפֿליך שטעלען, פֿיינסטע ציבעלעס-מיט-שמאַליך-מיט-גענוענע
לעבערליך — גאָר נישט! אַפֿילו קיין שטיקעלע הערינג נישט, קיין שטי-
קיל האָנגער-לעקיד נישט:

און די הויט איז איהם פֿלוצלינג אויסגעטריקענט געוואָרען, ווי
אַ פֿאַרמעט האָט זי אויסגעוועהן, דאָס גאַנצע פנים איז איהם דעריבער
פֿערענדערט געוואָרען און דערביי האָט איהם שטענדיג געדאַרשטען!

מען וואָלט זיך אַפֿילו נישט פֿעל געמאַכט פֿון אַזוינע זאַכען,
מאַלע אַ מענש איז נישט בקריהריאה! מאַכט זיך אָבער אַ מעשה,
און, שניידענדיג זיך ערב שבת די נעגיל, פֿאַהרט ער אַריין אין דער הויט
און עס מאַכט זיך אַ קליינע וואונד, מען לעגט צו שפּיטנוועבס, עס העלפט
נישט; מען פֿערקלעפט מיט מאַרקען-פֿאַפּיער, עס וויערט דורך; מען
לעגט איין פֿלעסערלי, דאָס צווייטע — די קליינע וואונד
ווייל זיך נישט היילען, ווי אַ להכעיס!

קורץ און בקצור מען האָט אָנגעהויבען ביי אַ פֿעלדשער, געקומען
איז מען צו אַ דאָקטאָר, און דעם דאָקטאָר איז פונקט איינגעפֿאַלען
נישט יוצא צו זיין מיט אויספֿרענען וועגען געוונד ער סוף כל הדורות,
מיט בעקוקען די צונג, טאַפען דעם דפֿק און אויסהאַרען דאָס האַרץ
מיט די פֿלייצעס — ער האָט נאָך געהייסען שיקען צו אַ גאָדער דאָקטאָר,
צו אַ 'מומחה לאותו דבר', דעם קראַנקענס יואסער, ער זאָל זעהען,
צי עס האָט נישט קיין גרויסען פֿראַצענט צוקער.

פֿערשטעהט זיך, אַז אויב אַזוי, מוז מען שוין פרעגען דעם רבין,
זאָל לעבען...

און דער רבי, זאָל לעבען, האָט געשמיכעלט:
— זאָג נור, יענקיל, — פֿרענט ער — דו פֿרעסט צוקער?
— חס ושלום — ענפֿערט אונזער יענקיל, — וואָס איז, אַ יונגיל
בין איך?

— און וויפֿעל שטיקליך צוקער לענסט דו אין טהיי אַריין?
— איך לעג נאָר נישט — ענפֿערט יענקיל — איך ביים צו!
— פֿון וואַנען דען קומט צו דיר צוקער?
אונזער יענקיל זעהט בחוש, אַז עס איז אין גאַנצען אַ שמת
געווען...

און וואָס איז — מאַכט ווייטער דער רבי — אַז מען האָט צוקער?
אַ שלעכטע זאָך צוקער? צוקער איז דאָכט זיך זיס? הא?
און דער יענקיל איבערציגט זיך נאָך מעהר, אַז דער דאָקטאָר
איז פשוט ישאנו יודע לשאול.

און דער רבי ווערט שוין אַ ביסיל ערנסטער און זאָגט:
— ווייסט דו וואָס, יענקיל, האָסט ביו אַהער נישט געוואוסט,
וואָס דו האָסט אינגעוועניג, ווייט ווייטער נישט...

נאָר דאָס איז שוין פאַר בעל־בתים — פאַר סוחרים פֿון דער פֿראַנצישקאַנער גאַס, פֿין גענשאַ גאַס, פֿין די נאַלעווקעס...

פֿראַסמע יודען הענגען נאָך אָן רופֿאים מיט נומע יודען... צו לעצט קומען טרשט די דאָקטוירים...

נומע געשעפֿטען מאַכען די, וואָס האָבען שותפות מיט רופֿאים; בעסערע די, וואָס האָבען אַ שטיקל שייכות מיט נומע יודען... אַזוי דאָקטוירים זענען נישט פֿון די גרויסע זאַכען. ס'רובֿ זענען שולדיג די דאָקטוירים אַליין.

אין קאַרעניץ, למשל, איז געוועזען אַ דאָקטאָר, האָט ער געהאַט צוויי מיאָסע חסרונות: ערשטענס, איז ער געוועזען אַ יוד און אַ יודישען דאָקטאָר האָבען יודען, בֿפֿרט קאַרעניצער יודען, בֿפֿרט קאַרעניצער ליי באַוויצער חסידים, נישט ליעב; צווייטענס, האָט ער זיך נאָר נישט אויפֿגעפֿיהרט ווי אַ דאָקטאָר: נישט פֿערשריבען קיין מהייערע רעצעפֿטען, טהייל מאָל אַליין פֿאַר איין אַרימאָן אַ רעצעפֿט געמאַכט; טהייל מאָל איז ער נאָר אַרויס פֿון די כלים און האָט איבערגעלאָזט ביין אַרימאָן עטליכע גראַשען אונטערן קישען, און דוקא נישט אויף אַ רעצעפֿט, פֿון דעם האָט ער וועניג וואָס געהאַלטען, נישט אויף „באַבסקע־רפּואות“, אויס ווי האָט ער געלאָכט, נאר אויף פשוט עסען און טרינקען! ער האָט שוין געהאַט אַזאַ אייגנעדיגיש, אַז קראַנקע, וועניגסטענס טהייל קראַנקע, דאַרפֿען עסען און טרינקען...

אַ טשערקעסין וויינט און ברעכט די הענד, אויב דער מאָן שלאָגט זי נישט במשך פֿון אַ וואַך, יער קוקט זיך אויף מיר נישט אום — קלאָגט זי זיך — ער זעהט מיך נישט! עס איז נאָר קיין מאָן נישט! און ביי אַ יודישער קאַרעניצער קהלה איז אַ דאָקטאָר, וואָס צאָפֿט נישט קיין בלוט, מאַכט נישט רייך דעם אַפּטהייקער און רייסט נישט אויס ביין אַרימען קראַנקען די לעצטע קאַפּיקע — וואָס רייניגט נישט די קישקעס מיט דער קעשענע צוזאַמען ווי אַ הונד לעקט אויס אַ טעלער — קיין דאָקטאָר נישט...

און אַז נאָט האָט געהאַלפֿען און דער דיר בלומבערג האָט זיך אָנגעשטעקט ביי אַרימע לייט פֿון אַ טיפּים און מען איז זיינער פֿאַר געוואָרען, האָט מען איהם געלענט אונטערן פֿלייט... און אַז זיינס גלייכען, דעם דאָקטאָרס קאַלענען האָבען געבראַכט פֿאַרן קבר ווענען אַ מצבה — האָט מען זי נישט אַריינגעלאָזט!

און גענען וואָס, מיינט איהר, האָב איך דאָס אַליין דערזעהלט? איהר זאָלט נישט אַזוי מוזאָר האָבען פֿאַר קריינק...

אַ הויז עין־הרע אַבשפּרעכען, אַ הויז תּוספּות־ליך אויף קדחה, אַבֿימאָסין רויזען... אַ הויז ציניגער־ישע, זנאָהאַרישע און באַבסקע רפּואות, און אַ הויז בעדער פֿאַר רייכע לייט, האָט איהר נאָך: רופֿאים, דאָקטוירים, נומע יודען, און אַזוי יודען, וואָס היילען אַלערליי קריינק מיט פֿאַרע, מיט וואַנדערליכע פֿלאַסמעס, מיט ווייס איך וואָס... זייער אַדרעס קען איך אייך נישט איבערגעבען; מיט רעקלאַמען בעשעפֿטיגט זיך נישט קיין איינציגע

ב'הן.

די יודישע וועלט.

אנטאקאלסקים לוייה.

דעם 18-טען יולי האָט מען געבראַכט דעם פֿערשטאַרבענעם אַני־טאָקאַלסקי צו קבורת ישראל אין פעטערבורג.

9 אַז זיינער אין דער פֿרייה איז אָנגעקומען דער טרויער־צוג פֿון וואַרשאווער אייזענבאַהן. דער וואַגאָן איז געווען אָנגעפֿילט מיט קרענק,

נאָכן צווייטען מאָל וואַשען! שאָו שְׁערים ראשיכם... און ווי ווייטער שטעהט.

און ערשט נאָכן דריטען מאָל אַבוואַשען דעם לעצטען פּאָק: והשער הפונה קדמה לא יפתח בלתי לה לבדו...

ווער עס ווייטט נישט די טייטש פֿון די פּאָקים, זאָל אָנפֿרענען ביי אַ קאפּולער מלמד פֿון וואַהליגער וואַלאַציקער תּלמוד־תּורה...

נאר נישט אַלע יולדות היילט ער! נישט אַלע וויל ער היילען! טראַגט אַ יודענע אין אַ שייטעל, נישט אין אַ האַהר־באַגד; האַפּט זי זיך אַמאָל אַרויס אין אַ לבנה־נאַכט מיטן מאָן שפּאַצירען, ווער שמועסט, אַז זי לייגט אַ יודיש וואָרט, אַ הויז תּהנות און צאינה וראינה — זאָל זיך די וועלט איבערקעהרען, וועט ער איהר קיין שמעק־טאַבּיק פֿון זיין פּושקעלע נישט שיקען, סידען, אַז זי וועט צוואַנגען תּשובה צו טהון...

און אַז מען נאָרט איהם אַב (עס מרעפֿט זיך!) און ער ווערט דערנאָך געוואָהר, אַז ער האָט געראַטעוועט נישט קיין פֿרומע נשמה, ווערט ער אַש־לִּהבה, שטאַרמט ער הימעל־און־ערד, ווערט ער טאַקי־להשמיד ולהרוג — סידען, אַז מוֹן שיקט איהם צו נאָך חיי גדולים... הייסען הייסט ער ר' דודל...

זיין זכות זאָל אונז ביישטעהען!

און נישט נור רופֿאים, דאָקטוירים און נומע יודען היילען — אין וואַרשאַ איז פֿאַרהאַן אַ פּשוט יודל, נישט קיין רופּא, נישט קיין דאָקטאָר, נישט קיין רבי און מאַכט אויך נאָכן נומע געשעפֿטען — ער היילט אַלע קריינק, און דוקא מיט איין רפּואה — מיט פֿאַרע... ער האָט זיך זיין אייגען קעסעלע, מיט איין אייוועלע, מיט אַ קיימענדיל — מיט אַ קליין מאַשינדיל דערצו...

אין קעסעלע גיסט ער אַריין וואַסער, און שט איהר פֿערשיעדענע קרייטעכצער... דאס אייווערע הייצט ער אונטער מיט האַלץ, מיט קוילען אפּילו מיט נאַפֿט, אַבי עס ברענט — פֿון דעם וואַסער מיט די קרייט־טעכצער לאָזט זיך דורכין אייוועלע אַ רויך — אַ פֿאַרע, די פֿאַרע לאָזט ער מיט דער הייז פֿון מאַשינדיל דעם קראַנקען אונטער דער הויט... עס געהט צו איינס, צוויי דריי! — ער באלאמיטשעט נישט! בעקוקט נישט קיין צינג, טאַפּט נישט דעם דפּק, פֿרענט אפּילו נישט, צי האָט זיך עמיין אין דער משפּחה געהאנגען און וואו עס טהוט וועה — — ער פֿרענט נישט, און רעדט נישט אַ וואָרט און לאָזט אַריין פֿאַרע!

און די פֿאַרע ווירקט, נאָך ווי אַזוי!

— געוואָלד, ר' יוד — שרייען די קרובים דערשראָקען — עפּים ווערט ער דאָך דער הולה אָנגעבלאָזען —

גוט אַזוי — ענטפֿערט ער — ער וועט נאָך ווערען געשוואַלען... און עס איז אמת, דעם צווייטען טאַג זעהט מען שוין דעם הולה קיין אויג נישט אַרויס.

די קרובים שרייען נאָך מעהר געוואָלד, און ער ענטפֿערט נאָך קאַלטבלוטיגער:

— גוט אַזוי — ער מוז ווערען ווי איין אָנגעבלאָזענער פענכער!

און צום דריטען טאַג:

— עוכר ישראל, ער שטאַרבט!

— מאַלע אַ מענטש שטאַרבט! אַבער וויפֿיעל האָב איך גערא-

טעוועט...

קעפ און שאלאנטען קענען אויסדריקען. דער אומדערבארמער מול האט איהם צוגענומען דאָס לעבען אין דער צייט, בעת ער האט זיך גענומען איבערמאכען די אַרבייט, וועלכע ער האט אויסגעקלערט נאָך אין זיינע יונגע יאָרען, אָבער דאָס מול און דער טויט קענען נישט צושטערען זיינע ווערק, זיי וועלען בלייבען אויף אייביג!

נאָך סטאסאוו האָט גערעדט א. א. נרוזנבערג ענטוויקלענדיג ווייטער דעמוועלכען געדאנק, לויפֿען... בעטען רחמים... זוכען רעטונג אין אַב־טרעטען פֿון גלויבען!... ניין, שטאַלץ און אָהן מורא בעגענענט דעם טויט! מיט וואָס זייד איהר בעסער ווי יענע, וועלכע זענען געווען פֿאַר אייך, געוואָרען געפֿיניגט, גערייזט און פֿערברענט צום טויט; איהר זייד נישט בעסער ווי יענע, וועלכע מען וועט נאָך לאנג פֿינינען, רייצען אין ברענען! — דאָס זאָגט אונז אָהן ווערטער די הויפטפֿיגור פֿון דער „אינקוויזיציע“, דאָס לעצטע נישט געענדיגטע ווערק פֿון אנטאקאלסקי, וועגען וועלכען סטאסאוו האָט איצט גערעדט, די דאָזיגע שטימע, די דאָזיגע ווערטער זענען קיינמאָל נישט אנטשווינען געוואָרען אין אַנטאקאלסקים האַרץ. זיי האָבען איהם נישט געלאָזט פֿאַלען אין מלחמה. אין זיי האָט ער געפֿונען קראַפֿט זיך צו ראַנגלען אָהן שגאָה, צו דערשלאָגען זיך צום ציעל אָהן קללות, טונקעל איז געווען דער מאָרנען פֿון זיין לעבען, די אַרימקייט אין דער פֿינסטערער יודישער „שטערטא“, געלעכטער, געשפּעט... מיט אַלע כּוחות האָט ער זיך געריסען אין דער הויפטשטאָרט פֿון רוסלאַנד, ער האָט געמינט, ער האָט געגלויבט, אַז דאָ וועלען זיך געפֿינען מענטשן, וועלכע וועלען אונטער דעם שטעמפּעל פֿון יודישקייט, דערקענען די סימנים פֿון אַ נאָן, און ער האָט זיך נישט מושה געווען, בעגענענדיג זיך מיט סטאסאוו, טרונעניו און זייערע פֿריינד, איז ער געוואָרען אַריינגעפֿיהרט אין אַ וועלט פֿון הויכע אידעען און ליכטיגע געפֿיהלען, פֿון זיי איז ער געוואָרען געוואָרען, אַז דאָס ציעל פֿון רוסלאַנד איז נישט צו רודפֿן, צו רייצען, צווישען זיי איז נישט געווען אַיירער, וועלכער זאָל אויפֿוועקען נידריגע געפֿיהלען און פֿאַהות...

נאָכהער האָבען געהאלטען רעדען מאַמאַנטאוו, קולישער אין נאָמען פֿון דער חברה צופֿערברייטען בילדונג צווישען יודען פֿאַר ליאָק, אַלס פֿאַרשטעהער פֿון דער ווילנער יודישער געמיינדע, מ. ב. גאראדעצקי און סילצשעווסקי.

געזעצן און משפטים.

— ביז דער לעצטער צייט האָט מען נישט איינגעטראָגען אין די פֿרי-וויוגע צעטלען אַזעלכע יודען, פֿון וועלכע מען האָט נישט געוואוסט, וואו זיי זענען, און דעריבער זענען זייערע פֿאַמיליעס נישט מחויב געווען צו צאָהלען פֿאַר זיי שטראַף 300 רובל. אויך איז מען פֿטור געווען צו צאָהלען שטראַף אין דעם פֿאַל, ווען דער רעקרוט פֿלעגט נישט קומען צום שאַצען די יאָהרען, מען האָט נור דאָן אַרױפֿגעלעגט אַ שטראַף אויף די פֿאַמיליע, ווען דער פֿרי-וויונער יוד איז נישט געקומען צו דער צייט אין פֿרויטסטויע, כּדי צו רעווידירען איהם, אויב ער איז פֿעהיג צום מיל-טער-דינסט, די וואָלינער גובערניסקע פֿרויטסטויע האָט נישט לאַנג אַרױסגעגעבען אַ בעפֿעהל, אַז מען זאָל אַריינטראָגען אין די צוגעגעבענע (дополнительные) פֿרויוונגע צעטלען אַלע יודען, וועלכע זענען נישט געקומען צום פֿרויוו פֿון 1896-סטען יאָהר אָן, ווייל מען „האָט נישט געוואוסט וואו זיי זענען“, אָדער וועלכע זענען נישט געקומען צום שאַצען, און אויב זיי וועלען נישט קומען, זאָל מען אַרױפֿלעגען אַ שטראַף פֿון 300 רובל אויף זייערע פֿאַמיליעס. דורך דעם דאָזיגען בעפֿעהל זענען אין סטאראקאנסטאנינאווער זייערע אַללין 229 יודישע פֿאַמיליעס בעשטראַפֿט געוואָרען צו צאָהלען צו 300 רובל שטראַף.

— דער סענאט האָט ערקלערט, אַז אויב מען פֿערשפּעטיגט איינצו-שרייבען אַ קינד אין די סעמריצעסקע ביכער אין פֿוילען, פֿערלירט דאָך דער מעמריצעסקע אָקט נישט זיין קראַפֿט ביי בעשטימונג פֿון דעם רעכט אויף אַ גאטע ביי מיליטער-דיענסט.

יודישע קהלות.

— די „סיעוו" זאפֿאר סלאוואַ איז מוריע פֿון ווילנא, אַז אין דעם הויז פֿון די היגינישע ביליגע וואָהנונגען, זענען פֿון 180 וואָהנונגען — 20 לעדיג, אייניגע וואָהנונגען האָט מען אוועקגעגעבען קריסטען אין ארענדע מיט 20 פֿראַצענט ביליגער ווי פֿאַר אַ יאָהרען. אין דעם הויז געפֿינט זיך אַ פֿרויט פֿאַר קינדער, וואו די שכנים קענען אוועקגעבען זייערע קינדער אויף אַ גאנצע טאָג

מען האָט אַרױסגעטראָגען דעם אָרן אויף די הענד אונטער געוואנג פֿון שול-כּאָר. דער עולם האָט זיך אַלע מאָל פֿערגרעסערט און דערגרייכט ביז אייניגע צעהנדליגער טויזענד מענטשן.

האַלב ערף אַ ויגער איז די לויז אָנגעקומען אין כארשולע, וועלכע איז שוין פֿריהער געווען פֿול מיט מענטשן, צווישען זיי איז געווען דער וויצע-פֿרעזידענט פֿון דער קונסטאקאדעמיע גראַף איוו. טאָלסטאיי, די קינסטלער ריעפֿין, קאַראַזין, בערנשטאַם, גינצבורג און אנדערע מיטאַרבייטער פֿון צייטונגען און אייניגע דעפּוטאַציעס.

נאָך די תּפֿלות איז די לויז געגאנגען דורך אַפֿיציערסקאַיאַ, וואו געסענסקי און געווסקי פֿראַספעקט צום ניקאָליעווער וואָקאַל און פֿון דער סטאַנציע אַבוכאווא האָט מען דעם אָרן געטראָגען אויף די הענד צום יודישען בית-עלמין.

די שול אין שטאַרט און אויפֿן בית עלמין זענען געווען קינסטפֿאַל אויסגעצירט.

אויף סלופּעס אין דער גאַנצער לענג פֿון די ווענד זענען געהאַנגען צווישען קרענק גרויסע מנן דודים מיט מעדאליאנען פֿערצירט מיט אַלס-יודישע אָרנאמענטען, אויפֿן קבר זענען געוואָרען אַרױפֿגעלעגט זילבערנע קרענק און אויך בלומענ-קרענק פֿון דער קייזערליכער קונסט-אַקאַדעמיע, פֿון הוינסקער יודען, פֿון דער יודישער אינסטיטוציע אין ווילנא און קאוונא, פֿון דער מאָסקווער שולע פֿון מאָלעריי, פֿון פֿערשידענע רעדאַקציעס פֿון צייטונגען א. ז. וו.

נאָכדעם ווי מען האָט דעם אָרן אַריינגעלעגט אין קבר, האָבען געהאַלטען רעדען דער וויצע-פֿרעזידענט פֿון דער קונסט-אַקאַדעמיע גראַף טאָלסטאיי, וועלכער האָט אָנגעוויזען אויף דעם נוצען, וואָס אַנטאָקאַלסקי האָט געבראַכט דער קונסט אַקאַדעמיע און דער רוסישער קונסט. נאָך איהם האָט געהאַלטען אַ רעדע דער בעקאנטער קונסט-קריטיקער וו. וו. סטאַסאוו, וועלכע מיר וועלען דאָ איבערגעבען בייצור:

„איך האָב געקענט אַנטאָקאַלסקי, ווען ער איז אַלס געווען 22—23 יאָר, און פֿון ערשטען מאָל זעהען בין איך געוואָרען ערשטיגט און ענט-ציקט. אין בין געווען מיט 20 יאָרען עלטער פֿאַר איהם, איך האָב שוין געהאַט געזעהען פֿיעל מענטשען און קינסטלער, נאָר פֿאַר איהם האָב איך מיר אָבגעשטעלט מיט אַ בעזונדערער אויפֿמערקזאַמקייט. איך האָב גע-פֿיהלט, אַז אין איהם זענען פֿעראייניגט אי אַ וואונדערליכע זעלע, אי אַ וואונדערליכער פֿערשטאַנד און עטוואָס אַריינגעלעגט אין געדאַנק און מאלענעם.

און באלד האָט ער געשאפֿען איין וויכטיגע אַרבייט נאָך דער אַנ-דערער, איך האָב זיך געפֿרעהט קוקענדיג אויף זיי, נאָר פֿונדעסטוועגען איז מיר נישט איינגעפֿאַלען, אַז פֿון איהם וועט ווערען דאָס, וואָס עס איז געוואָרען, ער איז פֿריהער געווען נאָר נישט צו בעמערקען און מיט אַמאָל איז ער געוואָרען איין אַדלער, ווי גליקליך בין איך געווען זעהענדיג, ווי ער צולאָזט די פֿליענעל און פֿליהט הויך!

אין אָנהויב האָט ער געשאפֿען טרויריגע ווערק ווי שפינאוו, סאַקראַמעס, יאָהאן דער טייפֿער (יוהן המטביל) און שפּעטער ווערק — פֿול מיט קראַפֿט און גייסט ווי געסטאָר, יערמאַק, פעטער דער גרויסער, נאָר איין ווערק זיינס איז איבערגעגאנגען אַלע מיטן געדאַנק, געפֿיהל און אמת, איך מין זיין וואונדערליכע אַרבייט, די „אינקוויזיציע“. אין איהר האָט ער פֿאַרגע-שטעלט ווי אַ פֿעטער, אַננעפֿרעסענער, זעלבסט צופֿריעדענער און שטומ פֿינער שפּאַנישער אינקוויזיטאר לאָזט זיך אַראָב אין אַ קעלער, וואו יודן ריכטען אָב דעם סדר אין דער פּסח-נאכט, אַלע האָבען זיך דערשטראָקען און לויפֿען זיך בעהאַלטען, נאָר צווישען דעם צושטראַקענעם עולם, איבער-געקערטען טיש, אַראָבגעוואָרפֿענעם טישטוך מיט די כלים האָט זיך אויפֿ-געוויכען איין מאַן פֿול מיט נבּוזה, אידעלקייט אין גרויסקייט, גלייך ווי איין אַמאָליגער נביא אין נבּור, און רופֿט: „שטעהט, וואוהין לויפֿט איהר? און צו וואָס לויפֿט איהר? וואָס? איהר האָט זיך דערשטראָקען פֿאַר די קייטען, וועלכע יענע טראָגען קליינגענדיג מיט די שווערדען און העק? שטעהט! לויפֿט נישט! איהר זייד סיי ווי סיי פֿערלירען!“ אין דעם גרויסען געפֿיהל און קראַפֿט האָט אַנטאקאלסקי אויסגעדריקט אַזוי ווי נור גרויסע

און כדי עס צו בעווייזן דיכטיג, האט דר. גארנא נישט לאנג געמאכט אויף זיך אליין א פראבע און איינגעאימפט אין זיין לייב דעם גיפט פון סוכאטע, וועלכער איז גענומען געווארען פון א בהמה. ער איז איבערצייגט, אז די קראנקהייט וועט איבערגעהן צו איהם און אז ער וועט שטארבען פון סוכאטע. נאך ער האט עס געטון צוליב דער וויסענשאפט, כדי די וועלט זאל וויסען, אז דער גיפט פון סוכאטע ביי כהמות איז אויך אנטשטעקער פאר מענטשן.

— דער „פראווישעלסט" וויסענטיק" פערפעקטליכט א נייעם געזעץ פון דער רוסישער רעגירונג וועגען וועקסלען, וועלכעס וועט איינטרעטען אין קראפט פון דעם יאהר 1903. לויט דעם נייעם געזעץ וועט מען נישט מער דארפן שרייבען, דאס דער לוח האט גענומען מומן אדער סחורה. די 10 איבריגע טעג וועלען במל ווערען און דער טערמין וועט זיין דער מאָג, וועלכער איז אויסגעשריבען אין וועקסל אדער 2 טעג שפעטער. פאר א וועקסל, אין וועלכען עס איז נישט בעשטימט דער טערמין, מוז ווערען געצאָהלט איין יאהר נאָכ'ן אויסשרייבען. דער פראָטעסט גיט דאָס רעכט דעם מלוה און די זשיראַנטען צו מאַהנען אויסער די סומע פון וועקסל אויך 6 פראָצענט פון טערמין און און 1/4 פראָצענט קאָסטען. „דאוונאָסט" וועט זיין נישט נאָך 10 יאהר, ווי ביו איצט, נאָך נאָך 5 יאהר נאָך דעם פראָטעסט פאַר'ן מלוה און נאָך איין יאהר פאַר די ערכים און זשיראַנטען.

ינזעה-באב.

...און די ננסת ישראל האָבען מיט'ן הקדוש-ברוך-הוא אַ פּרוּגיל געמאַכט. ווי אַ שענע פּלה, וואָס וואַרפֿט צוריק דעם חתן די פּלה-מתנות-ליך: געה דיר, נעה! אַזוי האָבען אויך די ננסת ישראל צוריק געוואַרפֿען די תורה דעם בורא עולם: געה דיר, אויס מחותנים-שפּאַט! יונגע איידמליך, וואָס זענען אויף קעסט, און בחורים דרעהען זיך אַרום פּוסט און פּאַס. חדר-יונגליך, ווי עס וואַלט שוין קיין קאַנטשיי, קיין חדר, קיין רבי אויף דער וועלט נישט געווען, לויפֿען פֿריי און פֿראַנק אין מיטען מאַרק אַרום, און אין דעם אַלטען בית-המדרש ויצט די תורה אליין זיך אין אַ ווינקעלע, טרויערט, און האָט פרעמענציעס צו דער שכינה: אַלע האָבען מיך פֿערלאָזט!

די זון האָט נאָך געוואַרפֿען אַ אַבנלאַנג אויף די דעכער פֿון שטעדטלי, אויפֿן האַלבען קלאַסן, וואָס שטעהט אין מיטען מאַרק (א שריד ופּליט פֿון אַ צולעגטען צירק), נאָך בענילדט די שויבען פֿון דעם נרויסען איינפֿאַהרהויז, וואָס שטעהט אין אָנהויב שטעדטלי; אין מערב זייט אָבער האָט שוין די רויטנאַלדענע זון גע'גוסעט, און אַ שווערער וואַלקען, וואָס האָט זיך קאַלט-בלוטניג געטראָגען פֿון יענער זייט שטאַרט, האָט איהר פּלאַמענדיג אויב בעזיגען ווי מיט אַ נרויער הויט. די פֿיעלע ליכטיגע שטראַלען, וואָס בלאַנזשען נאָך אין מאַרק, זענען ווי דאָס ליכטיגקייט פֿון אַ לאַמפּ, מיט אַ אַראַבער-דערהעט-קנויט.

אין העלען טאָג הויבען זיך אָן אין דער גאָס די געוועלכער צו פֿערמאַכען; איינציגווייז, איינציגווייז... און יעדעס געוועלכע, יעדעס געוועלכע, ווי עס פֿערהאַקען זיך נור די טהוירען, ווי עס ווערען פֿער-שוואַנדען די פֿערשידען פּאַרביגע שילדען, און אויף זייער אַרט בער-ווייזט זיך אַ שוואַרצער פֿלעק אויף דער ליידנער מויער, — זעהט עס אויס ווי אַ ליכטיל, וואָס ווערט פּלוצים אין אַ ליכטיג העלע בעלויכ-טענדע שטוב אויסגעלאָשען... און באַלד נאָך אַ ליכטיל און נאָך אַ ליכטיל און פֿינסטער ווערט דאָס, עפּים ווי אַ גאָס וואָס פֿערלאָזט דעם חתונה-זאָל; באַלד נאָך אַ גאָס, און נאָך איינער... און עס גנבה'ט זיך אַריין אַ אומעט...

ערניץ פֿאַר אַ טיהר שטעהט אַ הויכער, דאָרער יוד, אַנגעטוהן אין אַ צוריסענער קאַפּאַטע, די לענדען פֿעסט מיט אַ גארטעל אַרום-גענאַרטעלט; ער פֿערגלאַצט די אויגען און קוקט אין הימעל אַריין, די

אונטער דער השגחה פון גיאנקעס. דאָרט בעקומען די קינדרע אויך פֿריה-שטיק און מיטאָג פֿאַר 8 קאָפּ. טעגליך.

— אין באַברויסק זענען געקומען די פֿאַרשטעהער פון דער חברה צו בויען ביליגע היגענישע וואָהנונגען, די העררן פֿיינבערג, וואַרשאַווסקי און באַק. פֿאַר די 100,000 רובלע, וועלכע די חברה יקא האָט געגעבען, רע-בענט מען אויסצובויען 8 געמיינערע הייזער מיט וואָהנונגען און קאָסטען. די הייזער, האָפּט מען, וועלען שוין ווערען פֿאַרטיג צום קומענדיגען הערבסט.

*

בילדונג.

— באַראַן דור גינצבורג לעגט פֿאַר, אז לוכר פֿון אַנטאַקאַלסקי זאָל מען גרינדען אין ווילנא, זיין געבורטס-שטאָרט, אַ קונסט-אינדוסטריע-שולע, אין וועלכער יודישע בעלי-מלאכות זאָלען זיך לערנען ערפֿאַלקאָמנען און פֿער-שענערען זייער האַנדווערק.

— דער „וואָלין" ברענגט אייניגע ידיעות וועגען דעם שטאנד פֿון די חדרים און שולען אין וואָלינער גוב'.
דעם ערשטען יאָנואר 1902 איז געווען אין וואָלינער גובערניע:

שילער	לעהרער	צוויי-קלאסיגע שולע	איין-קלאסיגע שולע	פריוואטע שולע פאר יונגליך	פריוואטע פאר מיידליך	תלמוד תורה	חדרים
214	4	1	6	14	11	10	625
693	20						
507	16						
659	47						
1,283	56						
11,562	625						

ציונים-מישע נייעס.

— דר. הערצל איז דעם 24-סטען יולי געפֿאַהרען קיין קאַנ-סטאַנטאַנאָפּאָל אין בענלייטונג פֿון פרעזידענט פֿון דער יודישער קאָאָ-ניאַל-באַנק ד. וואָלפֿאָאהן.

— אין קומענדיגען הערבסט וועט זיין אין אַ דעם די פֿערטע אלגע-מיינע פֿערוואַלטונג פֿון דער „חברה צו שטיצען יודען ערדארבייטער אין אַרץ-ישראל". צו דער צייט וועט ערשיינען דער דין-וחשבון וועגען דער אַרבייט פֿון דער חברה אין די לעצטע 8 יאהר (1899—1901) מיט בעשרייבונגען פֿון די קאַלאָניעס. וועלכע ווערען געשטיצט פֿון דער חברה, אויסער די געוועהנטליכע אַרבייט, ווי בעשטעטיגען דעם דין-וחשבון, אויסקלויבען נייע מיטגלידער פֿון קאַמיטעט א. ה. וו., וועט די פֿערוואַלטונג זיך אויך פֿערנעהמען מיט די פּראָגען וועגען דעם יפּוֹרע ווער-הפּועל און וועגען די מורשים פֿון דער חברה אין יע-דער שטאָרט. אין דער צייט פֿון דער אסיפה וועט אויך בעקלערט ווערען דער דין-וחשבון פֿון ה' עטינגער, וועלכער איז געפֿאַהרען פֿאַר אייניגע חדשים אין שליחות פֿון קאַמיטעט אויסצופֿאַרשען די בעדערפֿענישען פֿון די אַרץ-ישראל-קאַלאָניעס און די מיטלע ווי צו פֿירערען די קאַלאָניזאציע ווייטער. ה' עטינגער, וועלכער איז בעאמטער פֿון דער חברה יקא און וועלכער איז געפֿאַהרען אין אַרץ-ישראל אויך אין איהר שליחות, וועט גלייכצייטיג צושטעלען אַ דין-וחשבון וועגען זיין ריזע אויך דער הנהגה פֿון יקא.

אגעמיינע וועלט נייעס.

— אין קאַיראָ די הויפטשטאָרט פֿון מצרים, איז אויסגעבראָכען אַ האַלערא, דעם 25-סטען יולי זענען געווען 38 פעלע, פֿון 15-טען אָן זענען קראַנק געוואָרען אויף האַלערא אין מוססא און קאירא 307 נפשות, פֿון וועלכע עס זענען געשטאַרבֿען 227. אין קאָנסטאַנטאַנאָפּאָל האָט מען געמאַכט אַ 12-טעניגען קאראַנטין פֿאַר ריזענדע און סחורות, וועלכע קומען פֿון מצרים.

— דעם 20-סטען יולי 1 איז זינגער איז געווען אין קיעוו אַ שלאַקס-רע-גען מיט אַ האַגעל. דאָס וואַסער האָט פֿערגאַסען די בריקען 2 אַרשין הויך און פֿון פֿיעל גאַסען איז געוואָרען אין איין מינוט אַ רייסענדער שטראָם. די קעלערס שפּיילערס און ערשטע-שטאַקען זענען געוואָרען פֿערפֿלייצט און פֿיעל סחורות און שטוב-זאַכען זענען פֿערדאַרבען געוואָרען. דער הויך בערעפֿט מיליאָנען. 19 מענטשען זענען דערשונקען געוואָרען אין די קעלער-שטובען, צווישען זיי אויך אַ יודישע פֿאַמיליע פֿון 6 נפשות, און נאָך 2 אנדערע יודען. די יוגנזא-פאדנער און מאַסקווער ליניע איז פֿערדאַרבען געוואָרען אויף אַ גרויסע שטרע-קע און די בעוועגונג אויף די באַהנען איז איינגעשטעלט געוואָרען. פֿון האַגעל איז בעשעדיגט געוואָרען 25,000 דעמאָסטין פֿערווישע פֿעלדער.

— ווי מיר האָבען שוין לאַנג מוריע געווען אין „יוד", האָט דר. קאָך בעווייזן מיט ראיות אויפֿן לאַנדאָנער מעדיצינישען קאָנגרעס, אז אַ מענטש קאָן זיך נישט אָנשטעקען סוכאטע פֿון אַ חיה, און אז דעריבער איז גאַנץ איבריג צו היטען זיך צו עסען פֿלייש און מילך פֿון שווינדזשיגטע בהמות. דר. גארנא אָבער האָט געזאָגט דעם הויכער, אז אַ מענטש קאָן זיך אָנשטעקען פֿון אַ בהמה.

און שטיל ווערט אויך אין שוהלגעסיל, די זון איז שוין לאנג ארונטער אונטער דעם ראטההויז, אויף דעם וועג וואס פיהרט צום בית-עולם צו, יודען האבען זיך אלע פערזאמלט אין דער שוהל, אין דעם בית-המדרש. צייטענווייז בעווייזט זיך א יודענע וואכענדיג געקליידעט, האלט א נראכ ספר אין ארעם, און א ליכטיל אין דער האנד, און געהט דעם קאפ אראבענעוועגן. די נידריגע הייליך אין געסיל, אזוי ווי זיי וואלטען מירא האבען אליין, אהן יודען, אהן תורה אין גלות צו שטעהן — קארטשען זיך עפס איין, און עס דוכט זיך, זיי האבען זיך צום רבי'נס ניעדריג הייליג צוגענוגען: א עצה זיך צו האלטען, וואס צו טהון אין אזא עת-דעה?

פון דעם רבי'נס פענסטער שיינט עפס א שווארץ-טרויעריגקייט ארויס, און עס פינקעלט א קליין ליכטיל אין דער פינסטערניש; עס דאכט זיך אז אינוועניג מוז ליגען א מת אויף דיר-ערד, צוגעדעקט מיט א שווארץ לאלעך, און א נראשענדיג ליכטיל צו קאפענס, און דער רבי פערלאזט זיין מת; ער איז אנגעטון אין א אלט צוריסען שטריימיל, אין א אלטער צוריסענער קאפאטע. מיט א בעטריכט פנים. אראכ-קוקענדיג דעם קאפ צו דיר-ערד, געהט ער אליין אין זאקען אויף די שפיציגע שטיינער, און ער לאזט זיך אין בית-המדרש אריבער. אפשר וועט ער דארט ביי דער עדה יודען קענען געפינען א טרייסט. און די נאכט פאלט לייכט צו אויף דעם שטעדטיל, און שטיל איז אין גאס. פון אינוועניג, פון בית-המדרש לאזט זיך הערען א געדריקטער טרויריגער גענג...

אין דעם געסיל געהט זיך מאטשען פון דער פאשע אהיים. די קיה מיט אראבענעלאזטע קעפ לאזען זיך פאר אלע. און ער מיט זיין בעהעלפער דעם הונד פון הינטען שפיעלט זיך אויף זיין פיפיל ווי נעכטען, ווי אייער-נעכטען.

ביי נאכט.

נאכט, שטיל איז אין דער שוהל-גאס. די לאדענס זענען פערמאכט, די טהויערען פערשלאסען, די לבנה, איינע אליין, בלאנזשעט ארום אויבען אין דער הויך אויפן הימל, איבער אונזערע קעפ, און זי קוקט אראב אין שוהלגעסיל און זי שווייגט. הינטען ערגיין וואו, פון א שפאלט פון א לאדען, לאזט זיך הערען א וויינענדיגער גענג, וואס גיט זיך שטיל אריין אין געסיל, עפס ווי פאר זיך, גלאט אזוי — אנגון אהן אפרעטענ-זיע, אהן א שום זאך, — און ער שוועכט דורך די גאס, שווימט אזועק, און ער ווערט פערשינקט ווייט — ערגיין אין געסיל, דארט, נאך דעם ראטההויז, אויף דעם וועג וואס פיהרט צום בית-עולם. פון א שפאלט פון דעם רבי'נס לאדען שיינט נאך ארויס דאס שטילע יאהרצייט-ליכט, פאר א הייליגע נשמה'ס ווענען, און אינוועניג ביים רבין שווייגט מען. די לבנה ווארפט א קאלטען שטראהל און בעשיינט קאלט. די גרויסע שויעבן פון בית המדרש; אינוועניג איז פינסטער, און עס רודערט זיך עפס אין דער שטיל. אויף די טרעפליך פון בית המדרש, ליגען עפס, מענשען, צי מתים, די קעפ פערנוועט, די הענד פערלעגט איינע אויף די אנדערע, זיי ליגען שטיל, די לבנה, שווימט פארביי, ווארפט אקאל-טען שטראהל אויף די ליגענדע. די שוהל איז פערמאכט, מיט דער שווערער טיהר פעהראקט. אזוי ווי מען וואלט אינוועניג עפס וואס אריינגעהאפט און מען לאזט נישט ארויס... נאך פון א קליין פענסטעריל ערגיין אין א ווינקעלע ביי דער טיהר דארט וואו די חברה תהלים איז, שטראהלט ארויס א שוואך ליכטיגקייט, דער שיינ שפיגעלט זיך אב

דארע באקען בעווענען זיך, ווי א ווינדטיל וואלט צווישען צוויי הילע בלעטער געפייפט, באלד נעמט ער די אויגען פון הימל אזועק, און ער קוקט פרום אין מארק אריין, מיט א מינע ווי איינער זאגט: רבנו של עולם, איך ווארט אויף דיין בעפעהל... דערווייל זענען נאך די נסות ישראל אין די שטיבער פערזאמלט, האפען אריין דעם לעצטען ביסען — און מאכען זיך גרייט, מיט א טרויעריג פנים זיך צו נעהמען צו דער יאכה. אין דער גאס איז שטיל, — די הייליך שטעהן ארום דעם מארק און שווייגען, ווארטענדיג אויף עפס.

באלד טרעט ארויס פון ערגיין א הויז א דארער, הויכער געלער יוד. זיין אייגענערקענטער גוף טראגט זיך אין א ברייטען, ווייסען האלצט, איבער דעם קאלנער ציהט זיך ארויס א הויכער, דארער האל, אויף וועלכען עס בעווענט זיך א לאנג אויסגעצויגען פנים, מיט געלע האר, א געלע בארד און א לאנגע בלייכע נאז. פון אונטער די פאלעס ציהען זיך צוויי לאנגע פים ארויס, אנגעטון אין ווייסע זאקען אהן באגמאפעל און דער יוד אין די זאקען געהט, אונטערשפרינגענדיג אלע וויילע, בשעת ער טרעפט אויף א שפיציגען שטיין. ער טראגט אין דער האנד א ספריל, אהן טאולען און ער קוקט אין די פענסטער אריין — רוימט עפס איין, ווי א מין שוהל-קלאפענס.

באלד בעווייזט זיך נאך א יוד, און נאך א יוד, — פון יעדען הויז לאזען זיך ארויס קופקעס יודעליך אנגעטון אין צוריסענע קאפאטעס, און ווייסע זאקען ווי די אכלים, און אלע לאזען זיך צום ראג צום שוהל-געסיל.

אין גאס ווערט שטיל. וואכענדיג איז אליין, לאנגע בלייכע, וואכענדיגע יודען, נידריגע איינגעפאלענע וואכענדיגע הייליך און דער קאלטער וואכענדיגער פארנאכט פון נעכטען, פון אייער-נעכטען ציהט זיך ווייטער איבערן שטעדטיל, און דאך זענען די געוועלכער, פונקט ווי פרייטאג פאר נאכט, פערמאכט. עפס ווי אין מיטען לעבען אבגעהאקט געווארען. —

און וואס אמאל ווערט עס שטילער און טונקלער; אט דאכט זיך וועט א מין לילה פון עפס זעהר א גרויסען רב דורכגעהן דורך דעם מארק...

אין מיטען מארק ביין ברונעם שטעהען נאך א קופקעלע יונגע בעלי-בתים, בחורים און האפען דעם לעצטען טונק פארן תענית; די עלטערע בעלי-בתים ווארפען, נעמענדיג די שעפערס צו די ליפען, א בליק, דערווייל אין הימל אריין, צי האט א שטערן זיך נישט חלילה, פלוצים, שוין בעוויזען.

און פון דער צווייטער זייט געסיל, דארט פון אונטער דעם ראטההויז, פון דעם וועג, וואס פיהרט צום בית-עולם, קומען צוליפען א חברה קונדס; זיי האלטען בערעליך אין די הענד און שיען איינער דעם צווייטען, פאראויס לויפט א שייגען — מיט א אבגעריסענער קלאפע פון אויבערמאנטעל, ער קומט אן פאר די בית-המדרש טרעפליך, און ווינקט מיט פרייד צו די יודען, וואס שטעהן דארט, ווייזענדיג מיט דער האנד אויף די אנגעפילטע קעשענעס; פולע קעשענעס, אוי א לעבען! עפס א נידריג יודיל, מיט זעהר א ברייטער בארד, וואס זעהט אויס ווי צוגעקלעפט צו זיין ווייט געוויכט, כדי די דארע בלייכע באקען צו פערשטעלען, שטעהט אויף די טרעפליך און בעטראכט טרויעריג דעם קונדס, און עס דוכט זיך אויס, אז פון זיינע טרוקענע ליפען הערט זיך א ברם: א שווארץ וואהלטאג עס איז אויף איהם!

צווישןענע שמאטעס. — סערגיי נעהט אין די שטערמישע פארברייט-
טונגס-שולע און משה נעהט אין יתדר...

די קינדער רעדען נישט איינס מיט דעם צווייטען, זענען זיי איינס
אויף דעם צווייטען ברונז, דאס זיי רעדען נישט?...

עס איז מיטאנצייט. ביידע יונגליך בעגענען זיך צום צווייטען
מאל פאר דעם טהויער פון גרויסען הויז; ביידע זענען גלייכצייטיג אהיים
געקומען, איינער פון דער שולע, דער צווייטער פון חדר.

— משה! איך האב צו דיר א בקשה. מיין לעהרער האט מיר
היינט ארעכונגן אויפגעגעבן, איינע פון די פער יספעייעס. דו ווייסט
דאך, אז עס זענען דא פיער? חבור, חסור... א יא, דו ווייסט! איך אבער
האב היינט קיין צייט נישט... מיין קאפ איז מיר פערדערהט און איך
קען היינט די ארבייט נישט מאכען... איך ווייס נישט, וואס זאל איך
מארגען דעם לעהרער ענטפערן... משה! האסט דו מיד ליעב?

— וואס פערלאנגסט דו, סערגיי, פון מיר, וועל איך עס דיר
טהון.

— משה! מיין טהייערער משה! ניב מיר דיין האנד! ווילסט דו
היינט עטליכע מינוט פאר מיינעטווענען ארבייטען און דעם חשבון אויפ-
שרייבען, איך זאל איהם קענען מארגען דעם לעהרער געבען?

— אבער איך לערן דאך נור אין א חדר... איך לערן דאך נור
די תורה דעם גאנצען טאג, און א מעשה מיט איין אקס, וועלכער האט
געשטויסען א קוה און די קוה האט זיך מיט געווען און האט א קליין
קעלבלעל געהאט... און זיי אזוי קען איך וויסען דאס וועלכעס דו לערנסט?
איך האב קיינמאל נישט קיין חשבון געלערנט און איך ווייס נישט...

— פאר וואס דען ווכסט דו דיר איין אויסריי? איך דער שולע
זאנען זיי אלע מאל, אז די יודען ווייסען אלסדינג און קענען אלסדינג!
... זענען די קינדער דאס מאל נישט ברונז איינס אויף דעם
צווייטען?

— קיעדי ביעדא, טא דא זיידא—זאגט א פויליש גלייכווערמיל.
צום אווענד האט משה געבראכט סערגיי'ען דאס וואס ער האט
פערלאנגט. — פון וואנען האט משה דעם געגענשטאנד געקענט, ווען
געלערנט האט ער דאך איהם קיינמאל נישט?
פשוט! די יודען ווייסען אלסדינג אין קענען אלסדינג...

*

נאך איינמאל האבען זיך די ביידע בעגענענט.
— — — איבער דעם שטאדט-טייך ליגט ברייט און ווייט דאס
אייז אויסגעגאסען. יונגליך אהן א צאהל קומען זיך גליטשען איבער דעם
אייז, און יעדער האט זיינע גליטשערס אויף די פיס, דער טאג הויכט
אן וואס אמאל מעהר צו פערשווינדען, און צווישען די רויטע פאסען אין
הימעל אויף מעריב-זייט הענגט די זון און איז גרויס ווי א גרויסע גאל-
דענע שיסעל. די יונגליך זענען פריהליך און לוסטיג, און רוישען אהן
א סוף און זענען גליקליך מיט דעם פראסט; די פולע באקען זענען רויט
פאר קעלט, די אויגען ווענדען זיך איינמאל צו דער בלוז-רויטער זון,
וועלכע פאלט און פאלט, און איינמאל צום גרויען בלאנקען אייז-אונט-
טער די פיס, הורא, דער פראסט! הורא, דער ווינטער!—רופען די קינדער
לוסטליך—און סערגיי און משה זענען צווישען די קינדער.

סערגיי לויפט זיך וויין ווען איבער דעם אייז ניד און שארף, און
אהין און צוריק און רונדיג און אויף איין פוס! צום סוף אבער גליטשט
ער זיך אויס און פאלט אידער. א רוישענדיג געלעכטער פלאטצט ארויס
פון אלעמענס מיילער, די קינדער לאכען איבער זיין פאלען...

קאלט, ווי פערטונקען אין דער פינסטערניש אויף דעם געמווערעטען
קלאקן, וואס שטעהט פאר דער שוהל, אונטערשפארענדיג דעם גאנצן
פון דער ווייבערשער שוהל, אינוועניג, אין דער חברה תהלים זיצט עפס
א מענטש אויף דער ערד און ביי דער שיין פון א קליין ליכטל קוקט ער
אין א אפען ספר אריין, און ער שווייגט...

ביי דער רביצין אין עס-צימער, האבען זיך די בליי-קורש' ווייבער
פערזאמעלט, טונקעל איז די שטוב, בעלעכט פון שאטען; און אויף דער
ערד, אויסגעבעט מיט קישענס, זיצען ארום די ווייבער, האלטענדיג אין
די ארעמס די שלאפענדיגע קינדער, און הארענען זיך איין צו דער כשריער
פרומער רביצנים קול, וואס זיצט אין מיטען דעם קרענציל. אויף א שטוהל
איז אויסגעשפרייט דער יצאנה וראינה בעלויכטען פון דעם פעררויכער-
טען קיך-לעמפל, און די רביצין מיט א וויינענדיגער, הייזעריגער שטימע
דערזעהלט די מעשה פון הנה'ן מיט איהרע זיבען ויהן.

אין בית-דין-שטוב ביים רב, איז די אייגענע האלבע פינסטערקייט;
אויף דעם טיש ברענט זיך איהר-צייט ליכט, אריינגעשטעקט אין א שפער
פול מיט זאמד, און פון דעם ליכט טריפט דער חלב אין זאמד אריין.
אויף דער ערד, אין א ווינקער בעהאלטען דאס געזיכט צווישען צוויי
פאליצעס וואס זענען אונגעשטעלט מיט ספרים זיצט דער רב, טהייל-
מאל בלאזט א ווינטיל, עמיצער שפאצירט דורך די שטוב דורך, ווי
א שווערער שאטען, און דער רב בעהאלט דאס פנים צווישען די פא-
ליצעס ספרים, און ער שווייגט.

אין דעם זעלבען הויז, אויבען אין דער הויך, אין דער ווייבערשער
שוהל, האבען זיך צוזאמען געקליבען אפאר יונגע לייטליך. אויף דעם
טיש ברענט א לעמפל און די יונגע לייט זיצען ביים טיש און הארענען,
א יונגערמאן, מיט ברילען אויף די אויגען און א גרויסע שפילקע מיט
א מנן דוד און א ציון צווישען די ווינקלען, האלט אויסגעברייט פאר זיך
א פאפיער און לייענט פאר אויפ'ן קול, דאס איז דער לעצטער צירקולאר
פון ציוניסטישען מורשה הגליל.

אין גאס הערשט אלץ די פריהערדיגע שטילקייט, די לבנה בלאט-
זשעט ארום אין הימעל און קוקט מיט קאלטע אויגען אויף דאס פינסטערע
געסיל, אלץ איז ווי עפס פערטונקען אין זיך אליין. צי זענען שוין דען
אראפגעפאלען גאט'ס צוויי גרויסע טרעהרען און האבען אלץ, אלץ פער-
טונקען?... און עס דובט זיך אויס, אז אויפ'ן וועג צום בית עלמין צו
שפאנט ירמיהו הנביא איינער אליין; ער געהט צו די אבות, ער געהט
זיי וועקען פון די קברים, און באלד וועט זיך אנהייבען דער גרויסער
ויפיה...
שלום אש.

מחזות און מסעי

פון ד. פרישמאן.

(פארטוועטצונג)

אבער נישט אייביג זענען געגאנגען ימחות און מסעי צוזאמען...
יעדער האט אנגעהויבען געהען זיין וועג.

— — — א שלאקס-דענען גיסט זיך פון הימעל. צוויי צעהן-
יעהריגע יונגליך בעגענען זיך ביים טהויער פון גרויסען הויז. איינער איז
א יונגל מיט א פול רויט געזיכט און מיט בלאנדע האהר און מיט בלויע
אויגען, דער צווייטער האט א ווייס בלייך געזיכט און שווארצע האהר
און שווארצע גלאנצענדיגע אויגען. איינער געהט אנגעטהון אין א בלוי
רעקל מיט ווייסע גלאנצענדיגע קנעפ און טראגט א טעקע מיט ביכער
אויף די פלייצעס, דער צווייטער געהט אנגעטהון... ניין, ער געהט אין
נאך נישט אנגעטהון, נור איינגעוויקעלט איז ער אין מאדנע צוריסענע

עס זאל ערפילט ווערען אזא באזא. אמת, דאס געזעץ איז שטרענג — אבער נישט ער האט דאס געמאכט און נישט ער טראגט דאס אחריות דער-פאר, אזוי ווי דער תלן איז נישט פערזאנלעך דערפאר, וואס ער טויט דעם פערברעכער. פערזאנלעך ווען די געזעצגעבערס, אבער די געזעצגעבערס האבען געהאנדעלט נאכ'ן גייסט פון זייער אמונה, וועל-כע פערלאנגט, דאס אלע זאלען זיך בויען אונטער איהר יאך, אלע זאלען אנערקענען איהר אויבערהערשאפט און זי אליין זאל געוועלטי-גען איבער די גאנצע וועלט...

די געשיכטע מיט דעם יודען האט דעם פאטריארכען קיין רוה נישט געגעבען, און ער האט געשיקט א קלויסטערברודער אויסצושפירען און אויפצוזוכען דעם פערברעכער. דער קלויסטערברודער איז געווען דערזעלבנער רייטקנעכט, וואס האט פאר אכצעהן יאָרען נתן געבראכט דאס קינד פון זיין הערן. דאס איז געווען א עהרליכע, גוטע גאטער אהן חכמות. ער איז געקומען צו נתן'ן און איהם איבערגעבען, וואס פאר א שליחות דער פאטריארכ האט אויף איהם ארויפגעלעגט. נתן האט איהם דערזעהלט די געשיכטע, ווי די קריסטען האבען דערהרג'ט ויין ווייב מיט זיינע קינדער, אין וואס פאר א צושטאנד זיין גייסט איז געווען נאך דער דאזיגער מעשה און צו וואס ער האט זיך דאמאלס בעשלאסען. דער קלויסטערברודער איז געווען געריהרט פון דער שרעקליכער געשיכ-טע און האט נישט געקאנט גענוג בעוואונדערן די איידעלקייט און הויכקייט פון נתנים זעלע. נתן איהר ווייט א קריסט! האט ער אויסגערופען מיט התלהבות אין זיין פרומען גלויבען, דאס נור א קריסט איז אימשטאנד זיך צו ערהויבען צו אזא ליעבע צו מענשען, צו אזא אבגעגעבענקייט און פרומקייט. וואס מיך מאכט אין אייער אויגען צו א קריסטען, האט איהם נתן געענטפערט מיט ביטערקייט, מאכט אייך אין מיינע אויגען צו א יודען! דאס הייסט, דאס די מצוה יאהבת לרעה במוף איז נישט קיין מאנאפאל פון דער קריסטליכער אמונה, ווי די שטרענג גלויביגע קריסטען מיינען, נאר זי איז אויך דער יסוד פון דער יודישער אמונה, איהר גאנצער תוך, איהר נשמה... פון דעם קלויסטערברודער האט נתן געקראגען בעשטימטע ידיעות איבער רעכאס עלטערן, פון א טאגע בוך, וואס דער געוועזענער רייטקנעכט האט געפונען ביי זיין הערן, בעת ער איז געפאלען אין מלחמה, האט זיך ארויסגעוויזען, אז דאס וואס נתן'ען האט דאס הארץ געזאגט איז אמת, און דאס דער טעמפלעהער איז גע-ווען ווירקליך וואלף פון פילנעקס א ווהן און רעכאס א ליבליכער ברודער, וואלף פריי איז געווען א דייטשע, א געבאָרענע פאן שטויפֿען. איהר ברודער איירד פאן שטויפֿען האט צוגענומען איהר קליינעם ווהן "לויא" צו זיך, איהם אויפֿגעהאָרעוועט אלס זיין אייגען קינד און איהם געמאכט צום יורש פון זיינע גיטער און זיין נאָמען, און דערפאר האט זיך דער טעמפלעהער גערופֿען איירד פון שטויפֿען. דאס אליין האט נתן זיך דערוואוסט פון דעם טאגע בוך. דערווייל איז דער טעמפלע-הער געווען ביי סאלאדינען, דעם סולטאן איז אויפֿגעפאלען די וואונ-דערבארע עהנליכקייט, וועלכע דער טעמפלעהער האט געהאט מיט זיין פערלאָרענעם ברודער אסאד. אויך זיטא, פערנלייכענדיג אסאד'ס פאר-טרעט מיט דעם טעמפלעהערן, האט געפונען ביידען אזוי גלייך, אזוי ווי דאס בילד וואלט געווען ארונטערגענומען פון טעמפלעהערן. אין דער לעצטער סצענע, וועלכע האט זיך אָנגעשפּילט אין דעם סולטאנס פאלאץ, האט נתן געטראכט דעם סוד, וועלכער איז איהם בעקאנט גע-וואָרען פון דעם טאגע בוך. פון דעמאלטס האט אָבער האט זיך ארויסגעוויזען נאך א צווייטער סוד — דאס דער טעמפלעהער איז גע-

אויך משה לויפט נאך און שאַרף, נאך גליטשערס האט ער נישט אויף די פיס, די הערליכע רויט-פארביגע פאסען אין הימעל ציעהען איהם ווי מיט א פשוף און זיינע אויגען ווענען ווי צוגעקניפט צו דער גרויסער שיסעל אים הימעל, וועלכע פאלט און פאלט און וועט באלד ליגען אונטען פאר זיינע פיס. ווי הערליך און ווי שטען איז דאס אלעס! נאך ווי ער איז א גאנץ קליין יונגעלע געווען, האט ער ליעב געהאט זיך צו פערקוקען אויף די גרויסע גאלדענע שיסעל, וועלכע הענגט אויף גאר נישט אין מיטען דער לופט, און פאר איהר און הינטער איהר די רויטע ברייטע פאסמעס, און צווישען זיי אויך בלויע, אויף וועלכע עס ליגט דער פֿאַסט אויסגענאָסען, און אונטען דאס אייז ווייט און ברייט אויף דעם טיף, און דאס אייז גלאנצט און פֿונקעלט אנטקעגען די גאלד-דענע שיסעל...

ווי הערליך און ווי...

— יושיר!...

ווער רופט דאס יענעם וואָרט אזוי שרעקליך? וואָס איז דאָס פֿאַר אַ שרעקליכע שנאָה, וועלכע שטעקט אין יענעם וואָרט? פֿטור. די יונגליך פֿלאַצען אַרויס מיט אַ געלעכטער, ווי זיי האָבען איהם דערזעהען. זיי פֿלאַנען איהם און יאָגען איהם און ווייזען איהם יחור-אויערליך. וואָס האָט ער זיי אזוי פֿיעל שלעכטס געטוהן, וואָס זיי ווילען איהם נישט דערלאָזען פֿערגיסען האָבען פֿון דעם, וואָס געפֿעלט איהם? געהער צו ווי דען דער גרויסער בלאנקער אייז? האָבען זיי דען בעשאַפֿען די רויטע פֿאַסען אין הימעל מיט דער גרויסער שיסעל? פֿלוצלינג הערט ער אויף מיט דעם מוה צו קלערען, אַ שטיק אייז, וועלכעס אַ יונגל וואָרפט איהם, פֿליהט איהם אין שטערען אַריין. אין דער דאָזיגער נאָכט האָט ס'גריי נישט געקענט רוהיג שלאָ-פֿען. אין חלום האָט ער טויזענד יונגליך געזעהען, וועלכע גליטשען זיך אויף דעם אייז, און ער גליטשט זיך מיט זיי, און אלע פֿאַלען און ער לאָכט און שפּעט פֿון זיי. און אויך משה האָט אין דער דאָזיגער נאָכט נישט רוהיג געשלאָפֿען. אין חלום האָט ער טויזענד יונגליך געזעהען, וועלכע גליטשען זיך אויף דעם אייז, און ער גליטשט זיך מיט זיי; צום סוף אָבער ווען זיי איהם אלע בעפֿאַלען און האָבען פֿון איהם זיין לעצטע טרייסט צוגעצויגט: די גרויסע גאלדענע שיסעל, וועלכע הענגט צווישען די רויטע פֿאַסמעס אין הימעל...

(ענדע קומט).

יודישע געשטאלטען אין דער וועלט ליטעראטור.

פון י"ל ברובאווויטש, בערן.

נתן דער חכם.

(ענדע).

אָט דאָס איז דער פֿאַרשטעהער פֿון דעם פֿינסטערען פֿאַנאַטיזם! יעדעס וואָרט וויינט שטעקט מיט בלוט, יעדער אַטהעמציג איז אַכזריות, אונגעשליכקייט און פֿאַלשקייט. ער איז אַ טרייער און אמת'ער קנעכט פֿון זיין אמונה, און אלעס שלעכטע, וואָס מיר זעהען אין איהם, שאַמט אָב פֿון פֿאַנאַטיזם. ער איז געזעצט געוואָרען צו בעשיצען זיינע רעכטע, דורכצופֿיהרען דאָס, וואָס ער שרייבט פֿאַר, צו ערפֿילען זיינע געזעצען. און דאָס געזעץ בעשטימט, דאָס יעדער יוד, וואָס פֿיהרט אַראָב אַ קריס-טען פֿון זיין אמונה, איז חייב שרָפָה — און מיר קאָנען איהם נישט פֿער-דיינקען, דאָס ער, דער היטער פֿון דעם דאָזיגן געזעץ, פֿערלאָנגט, אַז

די איריאלען פֿון מענשען, וועלכען נאָט האָט כּעשאַפֿען - כִּדְמוּתוֹ וּכְצִלְמוֹ,
די אידעאלען פֿון ברודערליכקייט צווישען אַלע מענשען, פֿון גלויבענדי-
גפֿריהייט, וועלכע דער נביא האָט אויסגעדרוקט מיט די ווערטער "כִּי
כָּל הָעַמִּים יִלְכוּ אִישׁ אִישׁ אֱלֹהֵיוּ וְאָנַחְנוּ בְּלֶךְ בָּשָׂם ד' אֱלֹהֵינוּ". און אַז
עס וועט קומען די צייט, אַז די דאָזיגע אידעאלען וועלען ערפֿילט ווע-
רען, דאַן וועט גלענצען צווישען די נעמען פֿון אַלע גרויסע נביאים,
וועלכע האָבען געפֿיהרט די מענשהייט צו דעם דאָזיגען ליכטיגען ציעל,
אויך דער נאָמען פֿון דעם גרויסען דייטשען דיכטער גאָטהאָלד אפּערס
לעסינג.

גד בן ת:

(רויך דער אדמיניסטראציען "דער יוד" קראקוי).

פִּיר דַּעַם יוֹדִישֶׁען נאַציאָנאַל-פּאַנד

ק. י.
ע"י ה' יעקב חרקל מה שנאסף על חתונת ה' גדליהו חירקל
עם העלמה סגל, בדיווינסק
ה"ה ש. באכנער, ד. פיקעלני, ל. טיישעלבוים ומ"א סא-
קאלסקי מברכים את ה' בארטעלשטיין להתנותו ומנדיבים
ע"י מר פאטליזשאן נאסף על חתונת מרת טראמערין;
ועל חתונת מרת מאירוביץ
לזכרון יום האירוסין של ה' באבמאן ומענענבוים נדבו אבותיהם
מאת אנשי הצבא בעיר גראני
ומאת ה' רבינוביץ
מאת ה' וישא פאלק
מאת ה' מרדכי בעכער
על חתונת מר יצחק שולשטיין נאסף ע"י חברי אגודת בני
ציון ה"ה רייכמאן, שמערין, והארישאן
על המשתה בבית ר' אברהם על שטיין בבירות כיום י"ב
סיון לזכר הנס שנעשה לו בשנה העברה שהציל ד' את נפשות ביתו מתחת
הגל של מפולת הבתים נאסף ע"י ה"ה שענקמאן וקייזערמאן (מאת
ה' אברהם עלשטיין — 18 פרי, ה' משה עלשטיין — 5; שלום ראבי-
נאוויטש — 5; אלמיר צבי 2,10; יעקבזאָהן 2,10; קייזערמאן, אדלער,
לאנדמאן, וויטעלס, שענקמאן ואלבערט, כ"א 1,10; רובינשטיין — 1;
ברוינשטיין, עפשטיין, סאמסאני, ראבינאוויטש, וויינשטיין, טאלידאני, שוב,
ראָוענטאָל, מעלער, הירשקאוויטש, בינדערל לעווי והירצל, כ"א 0,55;
איסר שוב, ואהרן צבי כ"א 0,27; אברהם סירי 6,50 פרי, כס"ה 57,99 פרי.
כס"ה 492,93 רובל; 26,55 קראנען; 57,99 פראנק.

פִּיר בַּאבְרוֹיִסְקֶר נִשְׂרָפִים :

ה' יחזקאל פאטלים — אנאניעו
בס"ה 74.20 ר"י

בריעפקאסמעז דער אדמיניסטראציעז

אגודת ציונים" — קושאני: נאך אבצוג %, ווי פֿאַר איין אגודה, קומט פֿון אייך נאך ביז ענדע יאָר 25 ק'; ביטע צושיקען.
ד' י. מ. — יאנאווי לאָעוו: דאָס בעלד מוז אריינגעטראָגען ווערען אין 1 מאָל.
נר 2162 — שפּאלא: מיר קאָנען אייך פֿיר דאָס בוך נישט גאָר
ראַטירען? דאָס מען קען זיך פֿון איהם ווירקליך אויסלערענען אלץ וואָס
עס וואָלט זיך צו, און מיר קאָנען אייך אויך קיין אנדער בוך נישט רעקאָ-
מאַנדירען ווייל מיר פֿערשטענען זיך וועניג דאָרפֿן.
ד' ע. נ. האַמעל: 1 נומער פֿער נאָכאָנאָמע קאָנען מיר נישט שיקען,
ביטע צושיקען 15 קאָפּ.

ווען אין אמת'ן א זוכן פֿון סאלאדינס פֿערשוואנדענעם ברודער אסאך, וועלכער האָט אָנגענומען אַ דייטשע פֿאַמיליע און חתונה געהאַט מיט אַ דייטשע. און אזוי זעהן מיר, ווי די פֿערלאָרענע פֿאַמיליענמיטגלידער געפֿינען זיך וויעדער און פֿעראייניגען זיך מיט לעבע און אַ אייביגען פֿאַמיליענבונד. נתן אָבער אומאַרמט זיי אַלעמען נישט ווי אַ לייבליכער קרוב, נאָר ווי אַ גייסטיגער פֿאַטער, וואָס פֿעראייניגט זיי דורך זיין פֿרייע, טיעפֿע און ריינע לעבע! דער יוד האָלט אומאַרמט די פֿאַרשיטעהערס פֿון די איבריגע רעליגיאָנען אַלס זיינע קינדער, אַלס די נאָהנטעסע און טיערסטע אין לעבען! אַלע מענשען זענען אַיין פֿאַמיליע, אַלע רעליגיאָנען זענען אַיין שטרעבען צו ברודערליכקייט און פֿרייהייט! מיט דער דאָזיגער סימבאָלישער סצענע ענדיגט זיך דאָס וואַנדערבאַרע דראַמע און עס לאָזט זיך אַראָב דער פֿאַרהאַנג.

אז מיר וואָרפֿען צולעצט אַ איבערבל'יק איבער 'נתן דעם חכם'
אלס אַ גאָנצעס און פֿרענען אונז, אין וואָס בעשטעהט אייגענטליך
זיין הויפטווערט, דורך וואָס האָט עס זוכה געווען געשמעלט צו ווערען
אין איין שורה מיט די גרעסטע ווערק, וואָס דער מענטשליכער גייסט האָט
בעשאַפֿען, מווען מיר זיך מודה זיין, דאָס גרויס און וועלטבעדיהמט איז
'נתן דער חכם' נישט דורך זיין דראַמאטישען ווערט, נאָר דורך זיין אידעע,
דורך דעם געדאַנקען, וואָס ווערט אין איהם אויסגעדריקט. פֿון אַ דראַמע,
פֿון אַ טהעאַטערשטיק, וואָס ווערט געשפּיעלט, פֿערלאנגען מיר קורס-
פֿל האַנדלונגען. מענטש; מיר ווילען וואָס זעהען, מיר ווילען ווערען
געפאַקט און הינגעריסען דורך לעבעדיגע בילדער. און אין דער הינזיכט
בעפֿרידיגט אונז 'נתן דער חכם' נישט בעזונדערס. צו זעהען, קריגען מיר
אין איהם זעהר וועניג. מיר האָבען דאָ נישט קיין פאַקענדע האַנדלונגען,
קיין לעבעדיגע סצענעס, איבערהויפּט — בילדער. דערפֿאַר אָבער קריגען
מיר דאָ אַסך צו הערען. און דאָס, וואָס מיר הערען, איז אַזוי הויך, אַזוי
איידעל, אַזוי קרעפטיג און איבערצייגענד, דאָס מיר קאָנען זיך נישט איינ-
האַלטען נישט צו בעוואונדערן דעם גרויסען דיכטער פֿאַר זיינע טיפֿע און
גרויסאַרטיגע געדאַנקען און איהם נישט צו לייעכען פֿון גאַנצען האַרצען
פֿאַר אלעס נומע און מענטשליכע, וואָס ער וועקט אין אונז.

ווייטער מווען מיר בעמערקען, דאס די געוועהנליכע מיינונג, דאס
אלס א מאָדעל צו נחנ'ן האָט לעסינגען געדינט זיין יודישער פֿריינד, דער
פֿילאָזאָף משה מענדעלזאָן — איז אַ גרויסער מעות. דאָס מאַטעריאל צו
זיין דראַמאַ האָט לעסינג געשעפּט אויס דעם בעריהמטען ווערק 'דעקאָמעראַן'.
פֿון דעם איטאַליענישען דיכטער באַקאָמט זיך. אין דעם דאָזיגען ווערק
געפֿינט זיך אַ קליינע ערצעהלונג, אין וועלכער עס ווערט געשילדערט,
ווי דער סולטאַן סאַלאַדין האָט פֿאַרגעלעגט אַ קלונגען יודען די שאַלע
וועלכע אַמונה איז די בעסטע, און ווי דער יוד האָט איהם דערויף גע-
ענטפֿערט מיט'ן מַשַׁל פֿון די דריי רינגען. אויסער דעם געפֿינען מיר אין
דער כאַראַקטעריסטיק פֿון נחנ'ן די וועלכענע שטריכען, וועלכע מיר גע-
פֿינען אין דעם העלרען פֿון אַינאַנדער ערצעהלונג אין 'דעקאָמעראַן'.
וועלכע הייסט אויך נתן. אויך יענער איז אַ נָדִיב, אויך יענער ליכט
אַלע מענשען אַהן אונטערשייד פֿון אַמונה און נאַציאָן און איז גרייט
זיך מִקְרִיב צו זיין פֿאַר זיי. די דאָזיגע צוויי פֿיגורען פֿון 'דעקאָמעראַן'
האָט לעסינג צוזאַמענגעשטאַלצט אין איין בילד און דערפֿון געשאַפֿען
די וואַנדערבאַר ליכטיגע און אידעאלע פֿיגור פֿון זיין נחנ'ען. לעסינגס
נתן איז דער טרענער פֿון די גרעסטע און הייליגסטע יודישע אידיאלען.

אין בעהרע מיך היערדורף אנצוצייגען דעם געהערטען פובלי-
קום דאס איך האבע ענטריסען די שותפות אונטער דער פירמא "נע-
ברידער אינאלסאן און בן יעצט דער איינציגער אינהאבער פון
דער פאליע

„Nowa Harmonja“

וועלכע עקזיסטירט אין ווארשא אויף גרויבאָוסקע שטראסע נומער 11
איינגעארבעט מיט אלע פיינסטע און בעסטע בעקוועמליכקייטען לויט
לעצטע פארערוונגען און וועלכע איז פערזעהען מיט אלע פארטרע-
ליכסטע האַבצייטס-איינריכטונגען. דאס אלעס גיבט מיר די מעגליכקייט
אין דעם אָביגען לאָקאל איינצורייכטען האבצייטען און אנדערע פארדען
בייטע די וועלכע אינטערעסירען זיך, צו קומען בעזעהן און איבערצייגען
זיך, אלע אינפערמאציע און טהיילע איך מיט בעסטע פערזענלעכע
בעשטעלונגען געהמט איך אן ברעפליך, טעלעגראפיש און
דורך טעלעפאן. איך געהמט אויך אן בעשטעלונגען און
איינפארדען חתונות אויף דער פראווינג — מיט קיבע און געשיר
און פיהרע דיעזעלעכע אויס אויף בעסטען ארט. דאס איז שוין יעדען
בעקאנט אין מיין 25 יאהריגען פראקטיק
אין ווערדע מיך בעמיהען מיט אדע מעגליכקייטען דעם פובלי-
קום צופרידען צו שטעלען און צייכען האַבצייטס-פאָל

ABRAM IGALSOHN

אדרעסע פיר בריעף: A. Igalsohn, Warszawa, Grzybowska 11
אדרעס פיר דעפערשען: Nowa Harmonja, Warszawa טעלעפאן 1443

די בוכבינדעריי-פאבריק פון א: קאמען

אונטער דער פירמא "טרויד"

(ווארשא, סאלאני 10)

וועלכע עקזיסטירט שוין ווייט ווייטעל יאהרען האט זיך יעצט פערגרעסערט און
בענייט אין גאנצען מיט גוטע מאשינערייטען מיט אלערליי נייע און שטענע שריפטען
און פראכטפאלע אַרנאמענטען (פערזערוונגען) — נעמט אן אלערליי בוכבינ-
דער-אַרבייטען, הן פיר יחידים הן פיר פערלאַנגער מחברים און בוכהנדלער
געוועהנליכע און פראכטבענדער ווי אויך בראַשיר און קאנטאריבער אין לייע-
פערט אלעס גוט שנעל אין בעסטער אַרדנינג און

= צו ביליגע פרייווען =

די בוכבינדעריי "טרויד" ארבייט פיר די פערלאַנגען, אחיאסף און "תושיה" און
פיר פיעלע בעריהמטע פערלענגער און בוכהנדלער.

די בוכבינדעריי "טרויד" נעמט אן ארבייט אויך פון דער פראווינג און
ליעפערט אָב פער באהן אויך פער פאסט אויף איהרע רעכנונג.

ראזיערען אהנע מעסער !!!

ענדליך איז ערשונדען א נייער סארט ראזיער פורער וועלכען אלע מיינע
געהערטע קונדען האבען פערלאנגט ווייט ווי שנעל, שמעקט ווי פארפוס ווי,
און עס ווירקט נאר נישט אויף די הויט. אין א פאאר מינוטען קען יעדער
מענטש זיך וועלכט ראזיערען אהנע מעסער. די האַהר פאלען אויס און די
הייט בלייבט זויבער ווייט. איינע שאכטעל קאסט 2,50 פראנק, 2,40 קראנען,
2 מארק, 2 שילינג, 1 רובל, 3 שאכטעל 2 רובל, 12 שאכטעל 5
רובל, 24 שאכטעל 8 רובל. געלד מוז מען פאראויס איינשיקען, פער נאכ-
געהמט ווירד נישט געשיקט.

J. B. Sakolsky, Dageraad plaats 30. Antwerpen (Belgien).

ЛЕЧЕБНИЦА — LECZNICA

ווארשא, מוראנווסקא 3

אין דער ניי געשפנעטער היילאנשטאלט (ווארשא
מוראנווסקא 3) ווערען טעגליך אנגענומען
קראנקע דורך פערשיידענע דאקטוירים — ספע-
ציאליסטען:

ד.ר. אפענהיים — פאר האלז-נאזע און אהרענקראנקהייטען
ד.ר. ביחאיוסקי — פאר אינערליכע און געווענקראנקהייטען
ד.ר. סאלאוויציק — פאר היירוגישע קראנקהייטען
ד.ר. סטערלינג — פאר הויט און געשלעכטסקראנקהייטען
ד.ר. ז. ענדעלמאן — פאר פרויענקראנקהייטען
ד.ר. ל. ענדעלמאן — און ד.ר. פיינשטיין פאר אויגענ-
קראנקהייטען

ד.ר. פאליקיער — פאר קינדער קראנקהייטען

ד.ר. רובין — פאר מאנעך און דארמקראנקהייטען.

פרייז 30 קאפ.

566

איוראעליטישע רעאל אונד האנדעלסשוהלע נעכסט פענסיאנאט
צו פפיינגשטאדט ביי דארמשטאדט.

די שילער (פאן 8 ביז 16 יאהרען) ערהאלטען גרינדליכע
זיסענשאפטליכע אויסבילדונג אונד רעליגיעזע ערציהונג. בעסטע
דעפערענצען ביי הערפאָרראנענדען מאַנען דעם איין-אונד-אויסלאַנדערס,
זאָווע ביי פריהערען שילערן, די זיך אין אנגעוועהענען שטעללונגען
בעפֿינדען.

נעהערעם דורך דירעקטאר דיר בארנאס.

505

עס איז יעדען נייטהיג צו קויפֿען

ביי דעם ערפֿינדער אליין, די לעצטע ניי ערפֿונ-
דענע מאסיווע נאָט-גאָזאָוע קיך אָהן א קנייט
„עקאָנאָמיע“ מיט א פליטע „בעקוועמליכקייט“,
ברענט מיט א טרוקענעם גאז, קאכט געשווינד,
גייט נישט אַרויס קיין שום גערוך און ריך, אין
פֿערניצט אין איין שטונדע פֿאַר 1/2 קאָפֿ נאָפֿט.
מען קען אויך רעגולירען דאָס וועדען ווי מען
וויל. איך שיק אַרויס פֿער נאכנאָמע. דער פֿרייז
מיט אלע צודאַטען מיט פֿאַרמאָ: 1 שטיק 3,10 ר״,
2 שטיק 5,60 ר״; מיט 2 רעזערוואַרען
אויף וועלכען מען קען מאַכען גלייכצייטיג 2
כלים — 1 שטיק 5,25 ר״, אין די ווייטע ערטער
ווערט צוגעלייגט פֿאַרמאָ פֿאַרן געוויכט.

פֿריוילעגירט געמאלדען
נומער 10918

578 דער ערפֿינדער: Французь, Варшава, Королевская 49j.

Безвредная краска для волосъ Придворнаго парфюмера Александра Герке.

Окрашивающъ въ черный, коричневый, русый и тепло-каштановый цвѣтъ.

Цѣна 1 руб., съ перс. 1 руб. 50 коп.

Получать можно по всѣмъ лучшимъ аптекамъ, аптекарскимъ, косметическимъ и парфюмернымъ складамъ Россійской Имперіи. Главный складъ для всей Россіи А. ВЕНГЕРЪ. С.-Петербургъ, Бассейная улица, д. 27.

בהוצאת בית מסחר הספרים של האחים בלעטניצקי בארעא
אין ערשטענע פון דרוק א נייע פיעל פערבעסערטע און פערמערטע פאלק-
מענע אויסגאבע

קארמא פאלעסטינא פון י. לינעצקי

דויע קארמא ענטהאלט: אלע שטערט, שטערליך, קאלאניע, מיט אלע נייעסטע
קאלאניע, טייכען, טייכליך בארץ הקדושה, א.ו.וו. די קארמא אין פראכט-
פאלל געדרוקט אין 8 שטענע פארבען. די גרויס איז: 1 ארשין די לענג, 3/4
ארשין די ברייט. פרייז מיט פארמא 40 קאפ. לסוחרים ראכאט. וועניגער פון 5
קארמעס ווערען מיט קיין נאכנאמע נישט געשוקט. ביי 2 רובל קען מען שיקען
מיט פאסטמארקען ארעס: 570

Въ книжный магазинъ Врангеля Блестинскихъ въ Одессѣ.

האנדעלס שולע מיט פענסיאנאט

נאילינגען אס רהיין, באדען.

קאנצעסיאניט פאן דעם מיניסטעריום דעם גראסהערצאגטום באדען אונד אונ-
טער אויפזיכט דערועלבען. ערציעהונג שטרענג וועלכע. — פאלשטענדיגע
האנדעלסבילדונג. אונטערזיכט דער דייטשען, פראנצויזישען, ענגלישען, איטאליע-
נישען אונד רוסישען שפראכע. פראכטפאללע געזונדע לאגע. בעסטע יעפערענצען.
דירעקטאר א. ראסמאן.

שפיגעל-פאבריק

ל. אידעלאה, ווארשא

ביעלינסקא נ" 1

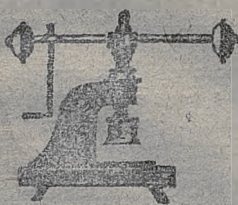
עמפעהלט ויין נראסעס לאגער פאן שפיגעל, שפיגעל-

נלאס, טרוימאס אין דעמאל אונד ענגרא. 466

יודישער רעכטאראן ערשטער מלאסע אין פעטערבורג.

כשר ווי אס בעסטען, פרייער פון פ. כ"ן און איצט איבערגעגאנגען
צו נ. כ. גארדיין. די געסט וועלען העכסט צופרידען זיין. דער
ווייטע געכט וועלכט אכטונג אויף כשרות, נעהמט אויף בעשטעלונגען
אויף מאהלצייטען און חתונות, בעלער א"וו. מיטאן פון 3 געריכטען
אבאנעמענט קאסט 60 קאפ. פארראטה פון נעפעס אויף בעלער.

Уг. Бол. Подъячской ул. и Екатерингофскаго просп. д. 19-10,
576 входъ съ Б. Подъячской въ С.-Петербургѣ.

Механическо-Токарное Заведение
АДОЛЬФА ШТЕЙНKE

Въ Варшавѣ, улица Лешно, № 18.
Имѣются балансовые прессы, стан-
ки и т. п. Принимаетъ также починки
разнаго рода машинъ, а равно и пред-
метовъ входящихъ въ составъ меха-
ники.

Цѣны умѣренныя.

לבערי בריתי לזכרון

תמיד !!!

אדריסתי הוא רק בת ג' מלים:
Я. Нейдичъ Варшава.

פראספעקט ישולח חנם לכל דורש

איך קען אויך

פערקויפן פרימא דעגראס פיר 3,25
א פוד טראנען פון 2 בוי 5 רובל א
פוד, ריגאער גלאנען צו 7,50 א פוד
אויך נור פיר באארעס געלט געגען
15% האנדגעלט, בעוואוסטע פירמאס
אהנע האנדגעלט. 515

М. О. Тагера, С.-Петербургъ
Коломенская ул. 23.

דר. מ. גאטמיליכ

ארדינאטאר דער קייזערליכען אונ-
ווערסיטעט-קליניק
ווארשא, קארמעליצקא 4. 471

ווער עס וויל האבען א געזונטען
מאנען זאל קומען צו מיר מיטאני
ווער עס וויל האבען פרישע עסען
זאל מיין אדרעס נישט פערגעסען
ל. לעווין גענשא 18, פארמער.
581

סטעמפעל גראויר התיכות און
שטאנעסן צו זייט און צו
אנדערע פאבריקאטען
גוט אין ביליג-פער-
פערטיגע

איך שיק אויך פער נאכנאמע.

יעדער וועלכער וויל בעקומען פרישע
שמאקהאפטע היימישע מיטאגען צו
מעסיגע פרייען קען עס בעקומען ביי
ה. פאישעס, ווארשא

דווקא 11, ו. 13-1 מער שטאק.
573

לאדו

ה. מ. וידברשטראם

וואהנט יעצט אין דער ציע-
געלשטאסע נומ' 25 הויז פאן
ה' יוליוס ראזענמאהל. 580

פריילינגען און דאמען

קענען זיך אויסלערנען גוט שניידען
און גייהען אין א קורצע צייט דורך
בריעף אין זשאנאן, רוסיש און דייטש.
די מעטאדע אין די בעסטע און די
גרינגסטע, אפילו 12 יאהריגע מ'דעקען
קענען זיך גוט אויסלערנען, אויף תשובה
א מארקע. גוט ווייט און פערעט אן ביי
Г-жа Берта Найдичъ,
507 Варшава.

הלכה למעשה

ילמד (פערזענליך) את הבוכאה-
שונוג הכפולה וחשיבות המסחר לכל
פרטיהם כשכר מצער. גם נערים בני
15 שנה יוכלו לקנות אצלי ידיעה
שלמה בזמן קצר. 586
Павья 7 кв. 2, Бухфуреръ.

(כמעטו ימצאונו משעה 8 עד 6 ביום)

איך בין מודיע

אלע מיינע בעקאנטע און די, וועלכע
שטענען מיט מיר אין געשעפטליכע
פערזענלעכע, אז יעדער בריעף אן מיר,
צו וועלכען עס וועט נישט זיין צוגע-
קלעבט קיין מארקע פון גאציאנאל-
פאנל, — וועט בלייבען אונבעאנט-
ווארטעט.

צבי בן ר' בנימין הלוי טעפלצקי,
ווארשא, נאוואליפקי נ" 16 וואהנינג 22
585

פאבריק סטעמפעל. 564

פארדערט "גריפ" מיט דעם גלאבוס
פערמאלט יעדע פליג וועלכע ריהרט
זיך נור צו. 564

צו היטען זיך פון נאכגעמאכטע
ווער עס האט נישט אויסגעפונדען ר
אמאנע ענגלישע פאפיער, נעהמט די
נאכגעמאכטע וועלכע מוהרים פערקוי-
פען מיט א גרעסערען פערזענלעכע
דעפערענצאנט פאר רוסלאנד ס"ג.
מאמלעק אין ווארשא און אין
סאנאווין (פערמאקער גיב).